

ELEKTRİK ŞEBEKESİ İŞLETMELERİNİN ELEKTRİK KESİNTİLERİNDEN DOĞAN SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ DAYANAĞI*

Legal Basis of Liability of Power System Operators Arising from Power Outages

Muhammet Ali ATEŞ*

ÖZ

Elektrik enerjisi, günümüzde hayatın her alanında kullanılmakta olup, elektrik olmaksızın bir yaşam sürdürülmesi düşünülemez hâle gelmiştir. Elektrik enerjisinin, sosyo-ekonomik hayat açısından arz ettiği bu büyük önem, onun tüketicilere sürekli ve olabildiğince kesintisiz bir biçimde sunulması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Bununla birlikte, kesintisiz bir elektrik şebekesi düşünmek mümkün değildir. Bir elektrik şebekesi ne kadar iyi tasarlanmış ve ne kadar iyi işletiliyor olsa da elektrik kesintilerini tamamen önleme olanağı yoktur. Önemli olan kesinti sayısı ve sürelerinin, mümkün merteye düşük seviyelere indirilmesidir.

Elektrik şebekelerinin bir gerçeği olan elektrik kesintileri, elektriği kullanan tüketiciler açısından arzu edilen bir durum değildir. Elektrik kesintileri, kimi zaman elektrik tüketicilerinin zarara uğramasına da sebep olabilmektedir. Bu tip durumlarda, sorumluluk hukukunun öngördüğü sorumluluk sebeplerinin şartları gerçekleşmişse, ilgili şebeke işletmecisinin kullanıcıya karşı hukukî sorumluluğu gündeme gelebilecektir. Bu makalede, elektrik şebekesi işletmecilerinin elektrik kesintilerinden

- **Gönderi:** 23.01.2024 - **Kabul:** 21.02.2024 | **Received:** 23.01.2023 - **Accepted:** 21.02.2024.

Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalında kabul edilen “*Elektrik Tesisatı İşletenin Tehlike Sorumluluğu*” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Bu çalışmada ileri sürülen görüşler yazarın mensubu olduğu kurumu bağlamaz, sorumluluğu yazara aittir.

- * Enerji Uzmanı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK), Ankara, Türkiye ✉ • ORCID 0000-0002-3353-4231.

Atıf Şekli / Cite As: ATEŞ, Muhammet Ali (2024). Elektrik Şebekesi İşletmecilerinin Elektrik Kesintilerinden Doğan Sorumluluğunun Hukukî Dayanağı. ÇÜHAD, (5), 92-126.

İntihal / Plagiarism: Bu makale bir intihal engelleme yazılımı aracılığıyla denetlenmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been checked via a plagiarism prevention software and reviewed by at least two referees.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

kaynaklanan hukukî sorumluluğunun hangi sorumluluk sebeplerine dayandırılabilceği inceleme konusu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elektrik Kesintileri, Elektrik Şebekesi, Şebeke İşletmecisi, Zarar, Hukukî Sorumluluk.

ABSTRACT

Today, electrical energy is used in every aspect of life, and living without electricity has deemed unimaginable. This great importance of electrical energy in terms of socio-economic life reveals the necessity of providing it to consumers continuously and as uninterruptedly as possible.

However, it is not possible to imagine an uninterrupted power system. No matter how well a power system is designed and operated, it is not possible to completely prevent power outages. The important thing is to reduce the number and duration of outages to as low levels as possible.

Power outages, as the reality of power systems, are not a desirable situation for consumers using electricity. Power outages can sometimes cause damages to electricity consumers. In such cases, if the conditions of the liability reasons stipulated by the liability law are met, the legal liability of the relevant system operator towards the user may come to the fore. This article examines which liability grounds can be applied in power outage cases.

Keywords: Power Outages, Power System, System Operator, Damage, Legal Liability.

GİRİŞ

Elektrik şebekesi işletmecilerinin elektrik kesintilerinden kaynaklanan hukukî sorumluluğu denince, başta sözleşme sorumluluğu olmak üzere kusura dayanan veya dayanmayan pek çok sorumluluk sebebi akla gelmektedir. Bu anlamda, akdî sorumluluktan sonra ilk akla gelen haksız fiil sorumluluğudur. Keza şebeke işletmecisinin yardımcılarının ve çalışanlarının eylemleri nedeniyle de elektrik kesintileri meydana gelebileceğinden, şebeke işletmecisinin, bunların eylemlerinden doğan sorumluluğu da akla gelen diğer bir ihtimâl olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunların haricinde, elektrik gibi tehlikeli bir metayı bünyesinde barındıran elektrik şebekelerinin, önemli ölçüde tehlike arz eden işletmelerden olduğu göz önünde bulundurulduğunda, elektrik kesintilerinde tehlike sorumluluğu hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı sorusu da akla gelmektedir. Bunun gibi, elektrik tesislerinin ve bu tesislerden oluşan elektrik şebekelerinin, aynı zamanda yapı eseri mahiyetinde tesisler olması, elektrik kesintilerinde yapı eseri malikinin sorumluluğunun tatbik edilip edilemeyeceğinin incelenmesi gereğini de doğurmaktadır. Nihayet elektrik enerjisinin, son tahlilde bir taşınır mal

ve ürün olarak nitelendiriliyor olması, elektrik kesintilerinde ürün sorumluluğu hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağına da tartışılmasını gerektirmektedir.

Elektrik enerjisi, gündelik hayatın idamesinde ve sosyo-ekonomik yaşamın sürdürülmesinde vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Özellikle ticarî ve sınaî sahalardaki hemen hemen bütün süreçlerde elektrik enerjisinin temel bir girdi olarak kullanılıyor olması, elektriği, katma değeri çok yüksek bir meta hâline getirmektedir. Elektrik enerjisinin yüksek katma değer arz eden bir ürün olması, elektrikten mahrum kalındığı zamanlarda önemli zararlara yol açabilmekte, dolayısıyla elektrik kesintileri yüksek zarar risklerine sebebiyet verebilmektedir.

Elektrik kesintilerinin, yüksek zarar risklerine sebebiyet veriyor olması, elektrik kesintilerine uygulanacak sorumluluk hukuku kurallarının tespitini daha da önemli bir konu hâline getirmektedir. Elektrik kesintilerinde hangi sorumluluk sebeplerinin uygulama alanı bulabileceğinin net bir biçimde belirlenmesi gerekir. Böyle bir belirlemeye gidilmeksizin, elektrik kesintilerinde, yukarıda sayılan akla gelen tüm sorumluluk sebeplerinin uygulanabileceği kabul edilirse, elektrik şebekesi işletmecilerinin sırtına sınırsız ve çok ağır bir mesuliyet yüklenmiş olur. Fakat, bu mesuliyetin sadece şebeke işletmecilerinin üzerinde kalacağını düşünmek de hata olur. Şebeke işletmecisinin, kendi mâli gücünü aşan tazminat talepleriyle karşı karşıya kalması durumunda, iflâsı gündeme gelecek, bu takdirde zarar görenlerin zararı tam olarak giderilememiş olacaktır. Şebeke işletmecisinin sorumluluk sigortası yaptırarak bu riskleri yönetebileceği akla gelse de, sigorta sektörünün bu derece yüksek ve sınırları belirsiz bir riski sigortalayıp sigortalamayacağı ayrı bir tartışma konusudur. Sigorta şirketi sadece belirli bir tutara kadar sigorta yapmayı; yani, sözleşmede belirtilen teminat tutarına kadar olan riskleri üstlenmeyi kabul ettiği takdirde, zarar görenlerin zararları yine tam olarak karşılanamamış olacaktır. Bu derece yüksek ve sınırları belirsiz bir risk için sigortacıya ödenecek yüksek sigorta primlerinin veya doğrudan doğruya zarar görene ödenecek tazminat tutarlarının, şebeke işletmecisi tarafından sunulan hizmetin (elektrik iletim ve dağıtım hizmeti) fiyatlarına eklenmesine izin verildiği takdirde ise, bu durum elektrik fiyatlarının artışı anlamına gelecek ve buradaki uçsuz bucaksız sorumluluk riskinin maliyeti bütün toplum kesimlerinin üzerine yüklenmiş olacaktır. Elektrik enerjisinin, hem gündelik hayatın her alanında kullanıldığı, hem de ticarî ve sınaî faaliyetler açısından en temel girdilerden biri olduğu düşünüldüğünde, böyle bir yaklaşım sonucunda elektrik fiyatlarında meydana gelen artışın sebep olabileceği toplumsal maliyetler daha iyi anlaşılacaktır. Özetle, elektrik şebekesi işletmecilerinin elektrik kesintilerinden kaynaklanan hukukî sorumluluğunun kapsamı ve sınırları net bir biçimde belirlenmediği takdirde bu durum, sadece şebeke işletmecisi açısından

değil, aynı zamanda zarar görenler ve tüm toplum kesimleriyle beraber ülke ekonomisi açısından da ciddi maliyetlere sebep olacaktır. Bu bakımından, elektrik kesintilerinde hangi sorumluluk sebeplerinin uygulama alanı bulabileceğinin net bir biçimde belirlenmesi ve buna göre şebeke işletmecisinin sorumluluğunun kapsam ve sınırlarının ortaya konması büyük önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, bu makalede, elektrik şebekesi işletmecilerinin elektrik kesintilerinden kaynaklanan hukukî sorumluluğunun hangi sorumluluk sebeplerine dayandırılabilceği ve hangilerine dayandırılmayacağı inceleme konusu yapılmıştır. Makalede, elektrik kesintilerine uygulanabilecek sorumluluk sebeplerinin tespitiyle ve bunlara ilişkin temel hususlara temas edilmesiyle yetinilmiştir. Bu sorumluluk sebeplerinin unsurları itibarıyla ayrıntılı olarak incelenmesi, makale boyutundaki bir çalışmanın kapsamını aşacağı için, bu husus makalenin kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bu kapsamda makalenin birinci bölümünde öncelikle, makalenin esas konusuna temel olmak üzere, elektrik piyasasının işleyişi kısaca açıklanmıştır. İkinci bölümde, elektrik piyasası, regülasyona tâbi bir piyasa olduğundan, söz konusu regülasyonun konumuza temas eden noktaları izah edilmiştir. Üçüncü bölümde, şebeke işletmecilerinin elektrik kesintilerinden doğan sorumluluğunun, hangi sorumluluk sebepleri çerçevesinde ele alınabileceği ayrı başlıklar altında tartışılmıştır. Nihayet dördüncü bölümde, elektrik kesintilerinden kaynaklanan sorumluluğun sınırlandırılması konusu üzerinde durulmuş ve sonuç bölümünde ise makalede ulaşılan görüş, öneri ve kanaatler özetlenmiştir.

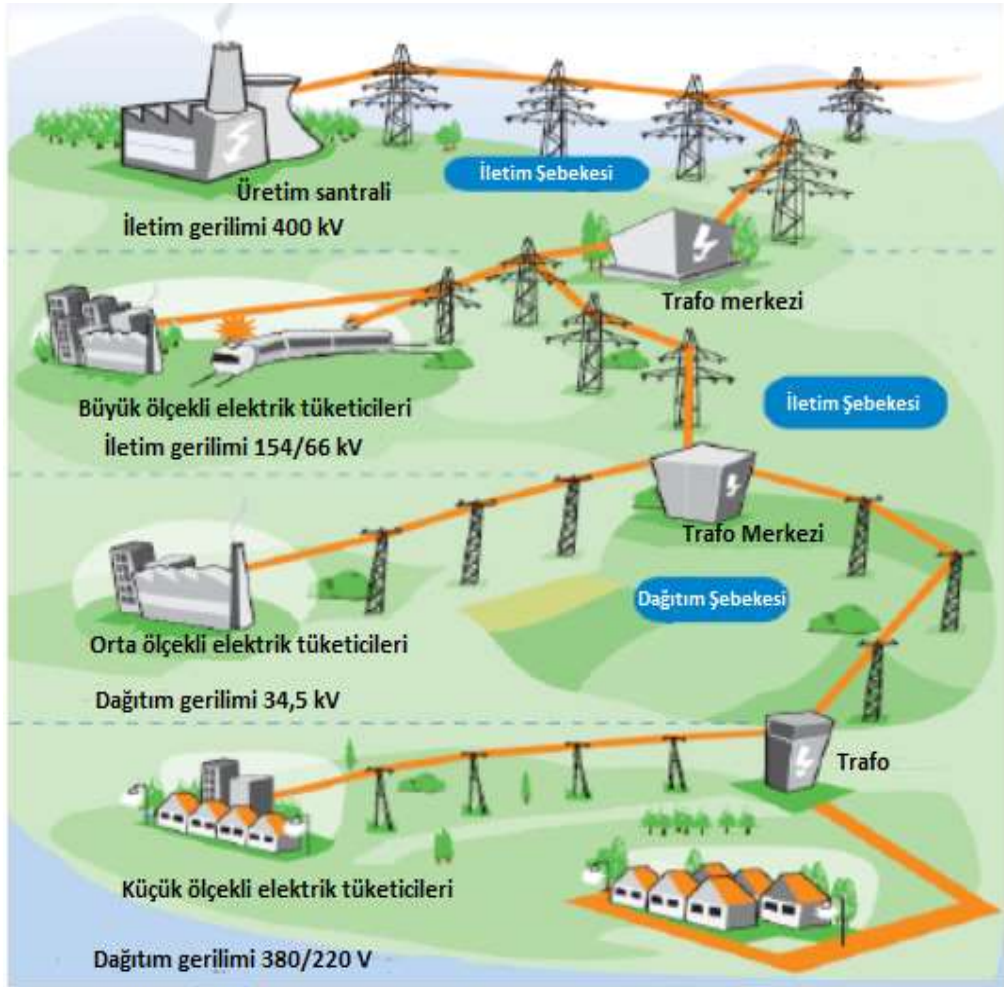
I. ELEKTRİK PİYASASININ İŞLEYİŞİ

Elektrik piyasası dikey olarak dört fizikî aşamadan oluşur. Bunlar; üretim, iletim, dağıtım ve tüketimdir. Üretim santrallerinde üretilen elektrik, yüksek gerilimli iletim hatları vasıtasıyla uzak mesafelerdeki tüketicilerin¹ yoğun olarak yaşadığı merkezlere nakledilir. Elektrik bu merkezlerden de daha düşük gerilimli dağıtım hatları vasıtasıyla tüketicilerin tüketim noktalarına ulaştırılır. Elektrik piyasasının fizikî işleyişi, çok temel düzeyde bu şekildedir².

¹ Bu makale kapsamında tüketici kavramı, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (EPK)'nda geçtiği şekliyle en geniş anlamda kullanılmaktadır: "Tüketici: Elektriği kendi kullanımı için alan kişiyi ifade eder (EPK m. 3/b. mm)". Buna göre, hangi amaçla kullanıyor olursa olsun, elektriği kullanan herkes tüketici kavramına dahildir.

² Elektrik piyasasının işleyişi hakkında geniş bilgi için bkz. HUNT, s. 17 vd.

Elektriğin yüksek miktarda ve uzak mesafelere taşınmasında elektrik iletim hatları tercih edilmektedir. Zira elektriğin daha düşük gerilimli dağıtım hatlarıyla uzak mesafelere taşınması enerji kaybına sebep olur³. Bu itibarla, iletim hatları genellikle uzak mesafelerdeki yerleşim birimlerine yüksek miktarlarda elektrik enerjisi nakletmek amacıyla kullanılır. Dağıtım hatları ise, esas itibarıyla, iletim hatlarıyla yerleşim birimlerine getirilen elektriğin, yerleşim birimi içerisindeki tüketim tesislerine ulaştırılması amacıyla kullanılır. Bu çerçevede elektrik sistemini, karayolları sistemi ile kıyaslayacak olursak, iletim hatlarının elektrik sisteminin otoyolları, dağıtım hatlarının ise cadde ve sokakları olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır⁴. Aşağıdaki Şekil 1’de elektrik sisteminin işleyişini gösteren basit bir elektrik şebekesi görünümüne yer verilmiştir.

Şekil 1: Elektrik şebekesinin genel ve sistematik görünümü⁵

³ SHIVELY, FERRARE, s. 55 vd.; UYAROĞLU, s. 40.

⁴ HUNT, s. 22; SHIVELY, FERRARE, s. 63.

⁵ Şeklin orijinali, Dr. Jürgen Kroneberg’in “Entflechtung, Vorlesung Energierecht, Köln, 27.04.2007” künyeli Almanya enerji piyasasındaki ayrıştırma uygulamalarına ilişkin sunumundan alınmış ve şekle, tarafımızca Türkiye elektrik sisteminin özellikleri işlenerek son hâli verilmiştir.

Elektrik santrallerinde üretilen elektrik enerjisinin tüketicilere ulaştırılması amacıyla kullanılan bütün elektrik iletim ve dağıtım tesislerine *elektrik şebekesi* adı verilir. Elektrik enerjisinin yüksek gerilimli hatlarla tüketim bölgelerine iletilmesini sağlayan tesislere *iletim şebekesi*, bu bölgelerde daha düşük gerilimli hatlarla dağıtımını sağlayan tesislere de *dağıtım şebekesi* adı verilir⁶. Ülkemizde iletim ve dağıtım şebekesinin gerilim sınırı 36 kV (36.000 V) olarak belirlenmiş olup iletim şebekesi 36 kV üzerindeki gerilim seviyesine sahip tesislerden oluşurken; dağıtım şebekesi ise 36 kV ve altındaki gerilim seviyesine sahip tesislerden oluşmaktadır (EPK m 3/ f. 1, b. ç ve k).

Bu noktada elektrik şebekesinin, bütün elektrik piyasasının işleyişini temelden etkileyen bir özelliğinden de söz etmek gerekir. Elektrik şebekesi, “doğal tekel (*natural monopoly*)” karakteristiği gösterir. Bir bölgede, bir iletim veya dağıtım şebekesi oluşturulmuşsa, o bölgeye ikinci bir iletim veya dağıtım şebekesi kurmak ekonomik açıdan makul değildir. Elektrik iletim ve dağıtım yatırımları, yüksek sermaye gerektiren maliyetli işlerdir⁷. Bir bölgede hâlihazırda bir elektrik şebekesi mevcutken, başka bir yatırımcının gelip aynı bölgeye ikinci bir şebeke kurması ekonomik açıdan makul değildir. Bu durum elektrik şebekelerini, doğal tekel konumuna getirmektedir⁸.

Bununla birlikte elektrik şebekelerinin doğal tekel özelliği göstermesi, bütün elektrik endüstrisinin de tekel yapıda olmasını gerektirmemektedir. Tekel yapısına sahip olanlar sadece elektrik iletim ve dağıtım tesisleridir. Elektrik üretim tesislerinin, sadece bir kişi veya kurumun inhisarında olması gibi bir durum söz konusu değildir. Elektrik üretim tarafında, birbirinden bağımsız ve birbiriyle rekabet eden çok sayıda yatırımcı bulunabilir. Bunun gibi yatırımcıların, kendilerine ait herhangi bir elektrik üretim tesisi bulunmasa bile piyasada salt elektrik enerjisinin ticaretiyle iştiğal etmesi de mümkündür. Elektrik üretimiyle ve ticaretiyle iştiğal eden elektrik tedarikçileri, doğal tekel konumundaki mevcut iletim ve dağıtım şebekelerinin altyapısından yararlanarak faaliyetlerini yürütürler.

Ülkemizdeki tüm elektrik iletim tesislerinin sahibi ve işletmecisi Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirkettidir (TEİAŞ). Bu anlamda Türkiye’deki tüm iletim şebekesi, iletim şirketi TEİAŞ tarafından işletilmektedir. TEİAŞ’ın tek fonksiyonu, iletim şebekesini işletmek olup elektrik enerjisinin ticaretiyle iştiğal etmesi mümkün değildir.

⁶ UYAROĞLU, s. 36.

⁷ SHIVELY, FERRARE, s. 111.

⁸ Doğal tekel kavramı hakkında bilgi için bkz. HUNT, s. 25; OĞUZ, s. 134.

Ülkemiz elektrik dağıtımını açısından ise 21 dağıtım bölgesine bölünmüştür. Her bir bölge için ayrı olmak üzere birer dağıtım şirketi görevlendirilmiştir⁹. Her dağıtım şirketi, münhasıran kendi bölgesindeki dağıtım şebekesinin işletilmesinden sorumludur. Dağıtım şirketlerinin görevi, sorumluluk alanında bulunan dağıtım şebekesini işletmektir. Dağıtım şirketleri, elektrik enerjisinin ticaretiyle iştigal edemez.

Elektrik üretimi tarafı ise rekabete açık olduğundan, ülkemizde elektrik üretim faaliyetiyle iştigal eden çok sayıda üretim şirketi bulunmaktadır. Üretim şirketleri, mevcut iletim ve dağıtım şebekelerinden yararlanarak ürettikleri elektrik enerjisinin toptan veya perakende satışını gerçekleştirebilirler. Bu anlamda üretim şirketleri, toptan satış maksadıyla, diğer üretim şirketlerine veya tedarik şirketlerine satış yapabilecekleri gibi, doğrudan doğruya elektrik tüketicilerine (perakende) satış yapma yetkisine de sahiptir. Güncel rakamlarla, Türkiye elektrik piyasasında faaliyet gösteren üretim şirketi sayısı 1242'dir¹⁰.

Bunların dışında piyasada bir de elektrik enerjisinin yine toptan veya perakende satışını yapmak üzere elektrik tedarik şirketleri bulunur. Tedarik şirketleri, faaliyetlerini, mevcut iletim ve dağıtım şebekelerinden yararlanarak yürütürler. Elektrik tedarik şirketlerinin, kendilerine ait üretim tesisi bulunmama ile birlikte, bunlar, üretim şirketleri ve diğer tedarikçilerden satın aldıkları elektrik enerjisini, başka tedarikçilere (toptan) ve doğrudan doğruya tüketicilere (perakende) satma yetkisine sahiptir. Güncel rakamlarla, Türkiye elektrik piyasasında faaliyet gösteren tedarik şirketi sayısı 246'dır¹¹.

II. ELEKTRİK PİYASASININ REGÜLASYONU VE ELEKTRİK KESİNTİLERİ

A. Elektrik Piyasasının Regülasyonu

Elektrik şebekesi, yukarıda da ifade edildiği üzere, “doğal tekelle (natural monopoly)” karakteristiği gösterir. Buna karşılık elektrik üretimi ve elektrik ticareti faaliyetlerinin, sadece bir kişi veya kurumun inhisarında olması gibi bir durum söz konusu değildir. Elektrik üretim

⁹ Türkiye’de elektrik dağıtım faaliyeti esas itibarıyla EPDK’dan dağıtım lisansı almış 21 dağıtım şirketi tarafından yürütülmekte ise de bazı kanun ve düzenleyici işlemlerle dağıtım şirketleri haricinde başka kişilere de elektrik dağıtım yetkisi verilmiştir. Buna göre organize sanayi bölgeleri, endüstri bölgeleri ve serbest bölgeler tâbi oldukları mevzuat hükümlerine istinaden, kendi bölge sınırları içindeki elektrik altyapısını kurma ve işletme yetkisine sahip olabilmektedirler. Bu haliyle, anılan kuruluşlar, yukarıda zikredilen 21 dağıtım bölgesi içerisinde küçük dağıtım bölgecikleri oluşturmaktadırlar.

¹⁰ <https://seffaflik.epias.com.tr/electricity/electricity-markets/general-data/participant-count-based-upon-license-type>, (E.T. 12.12.2023).

¹¹ <https://seffaflik.epias.com.tr/electricity/electricity-markets/general-data/participant-count-based-upon-license-type>, (E.T. 12.12.2023).

faaliyeti ve elektrik ticaret faaliyeti rekabete açıktır. Bununla birlikte, elektrik üretimi ve ticaretiyle işigal etmek isteyenlerin, piyasada rekabetçi bir ortamda varlık gösterebilmeleri için, doğal tekel konumundaki mevcut iletim ve dağıtım şebekelerine erişim imkânına sahip olması gerekir. Bu ise, şebekeye erişimin, düzenlenmesi ve regülasyonu ile mümkün olur.

Doğal tekel konumunda olan bir işletme (iletim/dağıtım şirketi şirketi), kârını maksimize etme güdüsüyle hareket edeceği için, sunduğu hizmetlerin fiyatını yüksek seviyelerde belirleme eğiliminde olacaktır. Bunun gibi, doğal tekel konumunda olan işletmenin, pazarın tekel konumunda olmayan üst ve alt segmentlerinde (elektrik üretim ve ticareti pazarlarında) de faaliyeti bulunabilir. Böyle bir durumda, tekel konumundaki işletme, pazarın üst ve alt segmentlerinde faaliyet gösteren kendi şirketlerini koruma refleksiyle hareket edecek, bu alanlarda rekabetin oluşmasını istemeyecek, bu alanlara yatırım yapmak isteyen olası rakip teşebbüslerin önüne sudan sebeplerle engel çıkarma yoluna gidebilecektir.

Doğal tekelin, aşırı kâr etme ve pazarın rekabete açık olan kısımlarındaki rekabeti sınırlandırma motivasyonunun önüne geçebilmek için doğal tekel konumundaki işletmeler regülasyona tâbi tutulurlar. Elektrik iletim ve dağıtım şebekeleri de doğal tekel karakteristiği gösterdiğinden bu şebekeleri işleten elektrik iletim ve dağıtım şirketleri de regülasyona tâbi tutulmaktadır.

Regülasyonunun temel düzeyde iki veçhesi vardır. Birincisi, tekel konumundaki altyapı tesislerinin üçüncü tarafların erişimine (*third party access*) açılması zorunluluğudur. Buna göre, tekel konumundaki iletim ve dağıtım şirketleri, teknik ve ekonomik açıdan haklı bir gerekçeye sahip olmadıkları sürece, iletim ve dağıtım şebekelerini, başvuran herkesin erişimine açmakla yükümlüdür¹². Regülasyonun ikinci boyutunu ise şebeke ücretlerinin belirlenmesi, yani tarifeler oluşturmaktadır. Doğal tekel konumundaki bir işletme (elektrik iletim/dağıtım şirketi), sahip olduğu altyapıyı üçüncü kişilerin erişimine açmaya mecbur bırakılsa bile altyapıyı kullanırmak karşılığında isteyeceği ücreti kendi başına belirleme yetkisine sahip olursa, bu yetkisini kötüye kullanabilecektir. Bunu önlemek için, bu işletmeler fiyat regülasyonuna tâbi tutulur. Bu nedenle iletim ve dağıtım şirketleri, şebeke kullanıcılarından isteyeceği şebeke

¹² EPK m. 8/f. 2, b. (f): “TEİAŞ’ın görev ve yükümlülükleri şunlardır: ... iletim sistemine bağlı veya bağlanacak olan serbest tüketiciler dâhil tüm sistem kullanıcılarına şebeke işleyişine ilişkin mevzuat hükümleri doğrultusunda eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin iletim ve bağlantı hizmeti sunmak.” EPK m. 9/f. 2: “Dağıtım şirketi, lisansında belirtilen bölgedeki dağıtım sistemini elektrik enerjisi üretimi ve satışında rekabet ortamına uygun şekilde işletmek, bu tesisleri yenilemek, kapasite ikame ve artırım yatırımlarını yapmak, dağıtım sistemine bağlı ve/veya bağlanacak olan tüm dağıtım sistemi kullanıcılarına ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin hizmet sunmakla yükümlüdür.” İletim ve dağıtım şirketlerinin bu yükümlülüğe riayet edip etmedikleri ise regülasyon kurumu (EPDK) tarafından denetlenmektedir. Bu konuda ayrıca bkz. KENT, s. 74.

ücretlerini kendileri belirleyemez; bu ücretlerin belirlenmesinde regülasyon kurumu EPDK çok büyük bir rol oynar (EPK m. 16). İletim ve dağıtım şirketlerinin bütün gelir ve giderleri, düzenleyici kurumun kontrolindedir. Bu şirketlerin, ne kadar yatırım yapacakları, bunun için ne kadarlık bir bütçe harcayacakları regülatörün onayına tâbidir. Düzenleyici kurum, iletim ve dağıtım şirketlerinin uygulacağı şebeke ücretlerini, bu harcamaların karşılanması ve bunun üzerine eklenen mâkul bir kâr oranını esas alarak belirler.

Düzenleyici kurumun, elektrik şebeke işletmecilerine yönelik fiyat regülasyonunda, elektrik kesintileri de önemli bir faktör olup bu konuya aşağıdaki başlıkta değinilmektedir.

B. Elektrik Kesintileri

Elektrik, enerjinin bir türüdür. Enerji, “*bir cisim veya sistemin iş yapabilme/üretebilme yeteneği*” olarak tanımlanmaktadır¹³. Enerjinin bir türü olan elektrik akımı ise “*elektronların, bir iletken vasıtasıyla akışı*”nı ifade etmektedir¹⁴. Buradan hareketle elektrik enerjisi de “*bir iletken üzerinde akan elektronların iş yapabilme yeteneği*” olarak tanımlanabilir. Elektrikle ile yapılan iş ise bir ışık, ısı, ses, güç, hareket şeklinde ya da başka şekillerde tezahür eder. Bu anlamda, elektrikli alet ve makinalarla üretilen mal ve hizmetlerin çeşitliliği ve ekonomik boyutu göz önünde bulundurulduğunda, elektrik enerjisinin sağladığı “*iş yapabilme yeteneği*” daha iyi anlaşılacaktır.

Elektrik enerjisi, gününüzde hayatın her alanında kullanılmakta olup, elektrik olmaksızın bir yaşam sürdürülmesi düşünülemez hâle gelmiştir. Elektrik bugün, gündelik hayatın ve ticarî ve sınaî faaliyetlerin olmazsa olmaz bir unsuru hâline gelmiş, ekonomik ve sosyal hayatla öylesine iç içe geçmiştir ki; artık, elektriğin varlığı ve değeri -tıpkı bir hava, su gibi- ancak ondan mahrûm kalındığı anlarda idrak edilebilir olmuştur.

Elektrik enerjisinin, sosyo-ekonomik hayat açısından arz ettiği bu büyük önem, elektrik enerjisinin tüketicilere sürekli ve mümkün mertebe kesintisiz bir biçimde sunulması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Nitekim bu nedenledir ki, elektrik şebeke işletmecilerine yönelik fiyat regülasyonunda, elektrik kesintileri de önemli bir faktör olarak dikkate alınmakta, kesinti süresinin ve sıklığının (adedinin) azaltılması ve olabildiğince asgarî seviyeye indirilmesine matuf bir düzenleyici politika izlenmektedir.

Bu anlamda, Elektrik Piyasasında Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerine İlişkin Kalite Yönetmeliği hükümlerinde, elektrik kesintileri, tedarik sürekliliği kalitesi başlığı altında

¹³ TURAN, s. 3 vd.

¹⁴ SHIVELY, FERRARE, s. 9.

ele alınmaktadır (Kalite Yönetmeliği m. 7 vd.)¹⁵. Kalite Yönetmeliği kapsamında iletim ve dağıtım şirketlerine, elektrik kesinti sürelerini ve sıklığını azaltmaya yönelik bir takım hedefler konmuş olup, şirketlerin bu hedefleri tutturması beklenmektedir. Hedefleri tutturamayan şirketlerin, kesintilerden etkilenen tüketicilere, Yönetmelikte öngörülen ve bir nev’i “medenî ceza” mahiyetinde olan tazminat tutarlarını ödemesi gerekmektedir (Kalite Yönetmeliği m. 18)¹⁶. Diğer taraftan, söz konusu tazminat tutarlarından bağımsız olarak, dağıtım şirketlerinin her yıl kesinti performansını önceki yıllara göre iyileştirmesi beklenmekte olup, kesinti süresi ve sıklığı konusunda önceki yıllara göre daha iyi veya kötü performans gösterilmesi, ilgili şirketin gelir düzenlemelerini (tarifelerini) de doğrudan etkilemektedir. Kesinti performansını iyileştiren şirketler, gelir düzenlemesinde pozitif etkilenirken; kesinti performansı kötü olan şirketler, gelir düzenlemesi kapsamında gelir kaybına uğramaktadır. Kalite Yönetmeliği’nde öngörülen bu düzenleyici çerçeve, şirketleri, elektrik kesintilerini azaltmaya ve asgarî seviyeye indirmeye yöneltmektedir.

Anılan düzenlemeler, elektrik şebekesi işletmecilerini, elektrik kesintilerini azaltmaya teşvik etse de elektrik kesintileri elektrik sistemlerinin bir gerçeğidir. Kesintilere pek çok sebep yol açabilmektedir. Elektrik şebekelerinde periyodik olarak bakım ve onarım çalışmaları yapıldığı gibi, zaman zaman yenileme ve genişletme yatırımları da yapılabilmektedir. Bu çalışmalar esnasında, elektrik tesisatına doğrudan müdahale etmek durumunda olan çalışanların can güvenliği için tesisattaki elektrik akımının kesilmesi gerekir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, elektrik şebekesine ait unsurlar (enerji nakil hatları, direkler, trafolar vs.) açık alanlardan geçtiği için tabiat olaylarının etkisine ve yetkisiz üçüncü kişilerin müdahalelerine çok açıktır. Bu nedenle, elektrik şebekelerinde, tabii kuvvetlerin etkisi (yıldırım düşmesi, fırtına, buz yükü vs.) veya yetkisiz üçüncü kişilerin müdahaleleri sebebiyle de arıza ve kesintilere sıkça rastlanabilmektedir. Diğer taraftan, bazı durumlarda elektrik sisteminin ayakta tutulması ve çökmesinin önlenmesi için, daha büyük olumsuz sonuçların önüne geçebilmek amacıyla, ilgili mevzuatın verdiği yetki çerçevesinde elektrik sistem işletmecisi TEİAŞ tarafından bir önleyici tedbir olarak da lokal elektrik kesintilerine başvurulması ihtimal dahilindedir¹⁷. Nihayet elektrik

¹⁵ RG: 29.12.2020 - 31349 (1. mükerrer).

¹⁶ Medenî ceza kavramını, karşılığında bir somut bir zarar meydana gelmemiş olsa bile, işlenen fiilin gelecekte de tekrar edilmesini önlemek (caydırmak) ve cezalandırmak üzere, failin muhatabına ödemek zorunda olduğu bedel olarak tanımlayabiliriz. Söz konusu kavram hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. GÜL, s. 181 vd.

¹⁷ Söz konusu acil durum önlemleri için bkz. Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliği (RG: 28.05.2014 - 29013 mükerrer) m. 63 vd.

bazen de, tüketicinin kullandığı elektrik enerjisinin bedelini ödememesi sebebiyle, bir ödemezlik def'i mahiyetinde olmak üzere kesilir¹⁸.

Şu hâlde, kesintisiz bir elektrik şebekesi düşünmek mümkün değildir. Bir elektrik şebekesi ne kadar iyi tasarlanmış ve ne kadar iyi işletiliyor olsa da elektrik kesintilerini tamamen önleme olanağı yoktur. Önemli olan kesinti sayı ve sürelerinin, mümkün mertebe düşük seviyelere indirilmesidir. Nitekim bu husus, elektriğin tüketicilerin kullanımına sunulurken taşınması gereken nitelik ve özellikleri belirleyen Kalite Yönetmeliği hükümlerinde de şu ifadelerle vurgulanmıştır: “Tedarik sürekliliği kalitesi, dağıtım sistemi kullanıcılarına düşük maliyetle ve *mümkün olan asgari kesinti süresi ve sıklığı* ile elektrik enerjisi sunabilme kapasitesidir (m. 7)”.

Elektrik şebekelerinin bir gerçeği olan elektrik kesintileri, elektriği kullanan tüketiciler açısından arzu edilen bir durum değildir. Elektrik kesintileri, kimi zaman elektrik tüketicilerinin zarara uğramasına da sebep olabilmektedir. Bu tip durumlarda, sorumluluk hukukunun öngördüğü sorumluluk sebeplerinin şartları gerçekleşmişse, ilgili şebeke işletmecisinin kullanıcıya karşı hukukî sorumluluğu gündeme gelebilecektir. Aşağıdaki başlık altında, elektrik şebekesi işletmecilerinin elektrik kesintilerinden kaynaklanan hukukî sorumluluğunun hangi sorumluluk sebeplerine dayandırılabilceği incelenmiştir.

III. KESİNTİLERDEN DOĞAN SORUMLULUĞUNUN DAYANAĞININ TESPİTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Sözleşme Sorumluluğu Açısından

1. Taraflar Arasındaki Sözleşme İlişkileri

Elektrik şebekesi işletmecisinin tüketiciye karşı, elektrik kesintilerinden kaynaklanan sözleşme sorumluluğunun esasına geçmeden evvel, öncelikle taraflar arasındaki sözleşme ilişkilerinin ortaya konması gerekir.

Elektrik piyasasının serbestleştirilmesiyle birlikte, tüketicinin, elektriğe erişim için birden fazla muhatapla hukukî ilişki içerisine girmesi gerekmiştir. Serbestleşme öncesi dönemde elektrik tüketicisinin, esas itibarıyla, tek bir muhatap söz konusu idi. Tüketicinin elektriğe erişim için bölgesinde görevli dağıtım şirketi (şebeke işletmecisi) ile muhatap olması yeterliydi. Dağıtım şirketi, tüketiciye ait elektrik tüketim tesisini (örn. mesken, fabrika vs.)

¹⁸ Borç sebebiyle elektrik kesintileri hakkında bkz. AKER, s. 1-22. Ayrıca bkz. Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği (RG: 30.05.2018 - 30436) m. 35 ve m. 52.

elektrik şebekesine bağlar, tüketiciye elektrik enerjisi satmayı taahhüt eder ve işlettiği şebeke üzerinden de satmayı taahhüt ettiği elektrik enerjisini tüketiciye nakil ve teslim ederdi. Buna karşılık, elektrik piyasasının serbestleştirilmesiyle birlikte, tüketiciye karşı üstlenilen edimler birbirinden ayrıştırmış ve bunlardan elektrik şebekesiyle ilgili olanlar yine şebeke işletmecisi tarafından yerine getirilmeye devam ederken; elektrik enerjisinin satışı, piyasanın serbestleştirilmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni piyasa oyuncularını olan elektrik tedarikçileri tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır. Böylece elektrik piyasasının serbestleştirilmesiyle birlikte, tüketicinin, elektrik enerjisine erişim için iki farklı muhatapla sözleşme ilişkisi içerisine girmesi gerekmiştir.

Tüketiciye elektrik enerjisini satan kuruluşlar, elektrik piyasasında faaliyet gösteren elektrik tedarikçileridir. Tedarikçi, tüketiciyle yaptığı elektrik tedarik sözleşmesiyle, bir bedel karşılığında tüketiciye elektrik enerjisi satma yükümlülüğü altına girer.

Buna karşılık, elektrik tedarik sözleşmesi, tüketicinin elektriğe erişimi bakımından tek başına bir anlam ifade etmez. Bu sözleşmenin hükümlerinin uygulanabilmesi için, tüketiciye ait tüketim tesisi ile elektrik şebekesi arasında bir fizikî irtibat (bağlantı) bulunması gerekir. Elektrik tüketicisi, şebekeye iletim veya dağıtım seviyesinden bağlı olabilir. Tüketici, şebekeye hangi seviyeden bağlı ise, tüketicinin muhatabı da o şebekeden sorumlu olan şebeke işletmecisidir. Tüketicilerin çok büyük bir kısmı şebekeye dağıtım seviyesinden bağlıdır ve bu nedenle bunların muhatapları, bölgelerinde görevli olan dağıtım şebekesi işletmecisidir. Çok yüksek miktarda enerji tüketen büyük tüketiciler ise doğrudan iletim şebekesine bağlı olabilmektedir. Bunların muhatabı iletim şebekesi işletmecisi TEİAŞ'tır.

Tüketici ile şebeke işletmecisi arasında, tüketicinin tüketim tesisinin şebekeye fizikî olarak bağlanmasını öngören bir “bağlantı anlaşması (*Netzanschlussvertrag*)” yapılır (EPBSKY m. 6 ve 12). Şebeke işletmecisi, bu anlaşmayla, işlettiği şebekeden belirli bir miktar kapasiteyi tüketiciye tahsis eder ve ona ait tüketim tesisi ile elektrik şebekesi arasındaki fizikî irtibatı kurar.

Tüketiciye ait tüketim tesisi ile elektrik şebekesi arasındaki fizikî irtibat, bağlantı anlaşmasıyla tesis edildikten sonra, elektrik enerjisinin tüketiciye nakil ve teslim edilmesine yönelik olarak adına “sistem kullanım anlaşması (*Netznutzungsvertrag*)” denilen bir anlaşmanın daha yapılması gerekir (EPBSKY m. 6 ve 12). Bu anlaşma dağıtım seviyesinde, dağıtım şebekesi işletmecisi ile tüketici lehine olmak üzere tüketicinin tedarikçisi arasında;

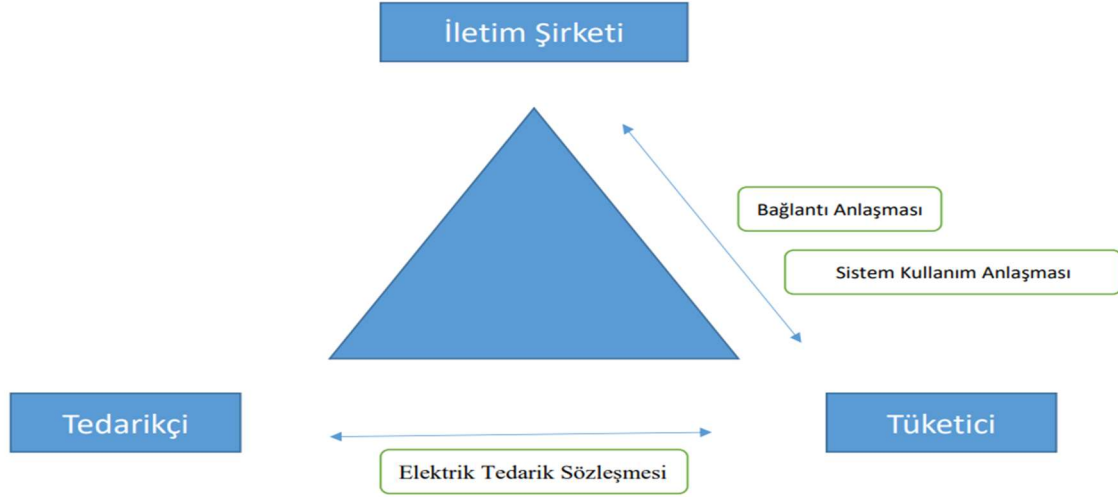
iletim seviyesinde ise, iletim şebekesi işletmecisi ile doğrudan tüketici arasında yapılır¹⁹. İlgili şebeke işletmecisi, sistem kullanım anlaşmasıyla, anlaşmaya konu tüketiciye ait tesise elektrik nakil ve teslim borcunu yükümlenir.

Tüketicinin, elektrik tedarikçisi ve bağlı olduğu şebekeye göre dağıtım veya iletim şirketi ile arasındaki sözleşme ilişkileri aşağıdaki Şekil 2 ve 3'te şematik olarak gösterilmiştir.

Şekil 2: Tüketici-Dağıtım Şirketi-Tedarikçi Sözleşme İlişkileri

¹⁹ EPBSKY m. 12/f. 9: “Dağıtım sistemine bağlanması uygun bulunan tüketicilere ilişkin sistem kullanım anlaşması, bu tüketicilerin tedarikçileri ile yapılır.” Bu nedenle dağıtım seviyesinde dağıtım şirketi ile tedarikçi arasında yapılan sistem kullanım anlaşmasının tam üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğinde olduğu da söylenebilir. Aynı yönde bkz. HARTMANN, BLUMENTHAL-BARBY, § 18 NAV Rn. 22. [Alman hukukunda konuyu bu yönde izah eden ilgili Yönetmelik hükmünün (§ 6 StromGKV) gerekçesi için bkz. BR-Drs. 306/06, s. 29]. Türk hukukunda benzer bir görüş için bkz. YAVUZ, s. 236. Buna karşılık İsviçre hukukunda, tüketici-tedarikçi-dağıtım şirketi üçgenindeki ilişkiler bakımından, tüketici ile tedarikçi arasındaki tedarik sözleşmelerinde tüketici tarafından tedarikçiye dağıtım şirketiyle sistem kullanım anlaşması yapılması konusunda temsil yetkisi verildiği, dolayısıyla tedarikçi-dağıtım şirketi arasında yapılan sistem kullanım anlaşması bakımından tüketicinin de anlaşmanın doğrudan doğruya tarafı hâline geldiği belirtilmektedir. Bu konuda bkz. JACQUEMOUD, s. 575.

Şekil 3: Tüketici-İletim Şirketi-Tedarikçi Sözleşme İlişkileri

2. Kesintilerden Kaynaklanan Sözleşme Sorumluluğu

Elektrik tedarikçileri, mevcut iletim ve dağıtım altyapısını kullanarak tüketicilere elektrik enerjisi satışı yapmaktadırlar. Bununla birlikte elektrik tedarikçilerinin bu altyapı (elektrik şebekesi) üzerinde herhangi bir fiilî tasarrufu bulunmamaktadır. Şebekeyi ilgili iletim ve dağıtım şirketi işletmekte; şebekenin nizamî durumda bulundurulmasından, şebekenin gerektirdiği bakım ve onarımın yapılmasından ve şebekenin iyileştirilmesi ve genişletilmesinden yine ilgili iletim ve dağıtım şirketi sorumlu olmaktadır (EPK m. 8/f. 2; m. 9/f. 2 ve 5). Bu itibarla, tüketicilere sunulan elektrik enerjisinin sürekliliğinin ve kalitesinin sağlanması ve korunmasından, elektrik tedarikçileri değil, elektrik iletim ve dağıtım şebekesi işletmecileri mesuldür²⁰.

Elektrik iletim ve dağıtım şebekesi işletmecileri ile elektrik tüketicileri arasındaki bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları, taraflar arasındaki sözleşme ilişkisini oluşturmaktadır. Bu anlamda, elektrik kesintilerinden dolayı tüketicinin bir zarara uğraması durumunda, şartları varsa söz konusu sözleşme ilişkileri kapsamında ilgili iletim veya dağıtım şirketinin sözleşme sorumluluğu gündeme gelebilecektir²¹.

²⁰ BARTSCH, WOM WEGE, s. 153.

²¹ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N. 30-31; BÜDENBENDER, N. 905 vd. TAUPITZ, s. 769; WEBER, KRATZ, § 10, Rn. 109 vd.; JAGMETTI, s. 839 vd.

Elektrik şebekesi işletmecisinin sözleşme sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için, sözleşme sorumluluğuna ilişkin şartların somut olayda gerçekleşmiş olması gerekir. Bunlar; borca aykırı davranış (sözleşmenin ihlâli), zarar, illiyet bağı ve kusurdur²².

Elektrik kesintileri, sözleşme ilişkisinin konusu olan edimin ifa edilmemesi olarak nitelendirilebilecek borca aykırı bir davranıştır. Bununla birlikte, sözleşme hükümleri veya sözleşme kapsamında sunulan edimin nitelik ve özelliklerini belirleyen hukuk kuralları uyarınca kesintiye izin verilen hâllerde, bu hüküm ve kurallara uygun olarak yapılan kesintiler, borca aykırı davranış niteliğinde sayılmaz²³.

Borca aykırı davranış niteliğindeki kesintiler, sözleşme kapsamındaki edimin ifa edilmemesi hâlini oluştur ve sözleşme sorumluluğunun diğer şartları da gerçekleşmişse borçlu şebeke işletmecisinin sorumluluğunu gerektirir. Bir sözleşme ilişkisinde edimin süresinde ifa edilmemesi durumunda, gerekli şartların bulunması hâlinde, temerrüt veya imkânsızlık hükümlerinin uygulaması gündeme gelir. Temerrütten söz edebilmek için, edimin süresinde ifa edilmemesi ve fakat sonradan ifa edilebilmesinin mümkün olması gerekir. Elektrik enerjisinin nakli ve teslimine ilişkin sözleşmeler, sürekli borç ilişkisi niteliği taşır. Buna göre şebeke işletmecisi, tüketicinin enerji ihtiyacını karşılamaya her an hazır durumda olmalıdır. Tüketicinin enerji ihtiyacının bir süreliğine karşılanmamış olması durumunda, o dönemki ihtiyaç artık karşılanmamış olur. Sonradan sağlanan enerji, sağlandığı dönemin ihtiyacını karşılamaya yöneliktir; daha önce karşılanmayan ihtiyacı karşılama imkânı yoktur. Bu nedenle, elektrik enerjisinin nakli ve teslimine ilişkin sözleşmeler kapsamındaki edimin ifa edilmemesi durumlarında kural olarak, temerrüt hükümleri değil, imkânsızlık hükümleri uygulanır²⁴.

Elektrik şebekesi işletmecisinin, kesintiler nedeniyle sözleşme sorumluluğundan bahsedebilmek için, borca aykırı davranış niteliğindeki elektrik kesintisine kusuruyla sebep olması gerekir. Bu anlamda TBK m. 112 hükmü uyarınca borçlu (şebeke işletmeci) aleyhine bir kusur karinesi söz konusu olup, şebeke işletmecisi borca aykırı davranışın meydana gelmesinde kusurunun bulunmadığını ispat etmedikçe, alacaklının (tüketicinin) zararını

²² Ayrıntılı bilgi için bkz. EREN, s. 1051 vd.; KILIÇOĞLU, s. 636 vd.

²³ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N. 18 vd.; BÜDENBENDER, N. 905 vd.; KLEIN, s. 27 vd.; TAUPITZ, s. 770; HARTMANN, BLUMENTHAL-BARBY, § 18 NAV Rn. 29. Bu konuda bkz. Elektrik Piyasası Bağlantı ve Sistem Kullanım Yönetmeliği (RG: 28.1.2014 – 288969) m. 27; Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliği (RG: 28.5.2014 - 29013 mükerrer) m. 63 vd.

²⁴ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N. 30-31; SCHWEERS, s. 114; KLEIN, s. 47; TAUPITZ, s. 770; BÜDENBENDER, N. 905; AYRANCI, s. 159. Bununla birlikte bazı özellikli durumlarda, bilhassa elektrik enerjisinin şebekeden çekilip depolanabildiği istisnaî hâllerde, edimin ifası sonradan da mümkün olabilecek, bu tip durumlarda temerrüt hükümlerinin uygulanması da olanaklı hâle gelebilecektir.

gidermekle yükümlüdür. Şebeke işletmecileri, hemen her zaman tüzel kişiliği haiz kuruluşlar olarak karşımıza çıktığından, bunların (tüzel kişilerin) organlarının kusurlarıyla sebep olduğu haksız fiillerden TBK m. 50/f. 2 hükmü uyarınca şebeke işletmecisi bizzat sorumlu olur²⁵. Bunun gibi şebeke işletmecisi, borcun ifası için yararlandığı yardımcı kişilerin tüketicilere verdiği zarardan da sorumludur (TBK m. 116/f. 1)²⁶. Borçlu şebeke işletmecisi ancak, borç yardımcı kişi tarafından değil de bizzat kendisi tarafından ifa edilmiş olsaydı, borca aykırılıktan kusurlu sayılamayacağını ispat ederek sorumlu olmaktan kurtulabilir²⁷.

Elektrik şebekesi işletmecisi, sözleşme ilişkisi kapsamında, esas itibarıyla sözleşmenin diğer tarafı olan elektrik tüketicisine karşı yükümlülük altındadır. Bununla birlikte, sözleşmenin sağladığı korumadan, sözleşmenin koruyucu etkisi altında bulunan başka kimseler de yararlanır. Bu kapsamda sözleşmenin tarafı olan tüketicinin aile üyelerinin, kiracısının ve çalışanların da sözleşmenin koruyucu etkisi altında olduğu belirtilmekte ve bunların uğradığı zararların da tüketicinin tarafı olduğu sözleşme hükümlerine istinaden talep edilebileceği kabul edilmektedir²⁸. Buna karşılık bunların dışında kalan kişiler, örneğin bir soğuk hava deposunun elektriğinin kesilmesine bağlı olarak, müşteriler tarafından depoya tevdi edilen ürünlerin çürümesi durumunda soğuk hava deposu işletmecisinin müşterileri, sözleşmenin koruyucu etkisinde olmadıklarından, bunların şebeke işletmecisine sözleşme sorumluluğu hükümlerine istinaden başvurması mümkün değildir.

B. Haksız Fiil Sorumluluğu Açısından

Elektrik kesintileri, sözleşme sorumluluğuna yol açabileceği gibi, şartların varlığı hâlinde TBK m. 49 hükmü çerçevesinde dar anlamda haksız fiil sorumluluğuna da vücut verebilir. Bu anlamda bu iki sorumluluk sebebi arasında, TBK m. 60 anlamında bir yarışmanın varlığından da söz edilebilir²⁹. Haksız fiil hükümlerinin uygulanması, özellikle taraflar arasında bir sözleşme ilişkisinin bulunmadığı durumlarda önem kazanır. Örneğin, elektrik kesintisi, tüketicinin bağlı olduğu elektrik şebekesinden değil de o şebekenin bağlı olduğu diğer bir elektrik şebekesinden kaynaklanmışsa durum böyledir.

²⁵ BÜDENBENDER, N. 909; JAGMETTI, s. 841. Tüzel kişilerin organın fiillerinden doğan sorumluluğu hakkında ayrıca bkz. ÖZTAN, s. 111 vd.; ALTINOK ORMANCI, s. 1265 vd.

²⁶ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N. 83 vd.; BÜDENBENDER, N. 909; KLEIN, s. 67; TAUPITZ, s. 772.

²⁷ EREN, s. 1082; KILIÇOĞLU, s. 646.

²⁸ BÜDENBENDER, N. 913, dpn. 100; TAUPITZ, s. 771.

²⁹ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N.63; KLEIN, s. 56; BÜDENBENDER, N. 913; TAUPITZ, s. 771; SCHREIBER, SALMEN, s. 66; WEBER, KRATZ, § 10, Rn. 119; JAGMETTI, s. 840.

Haksız fiil sorumluluğunun şartları, sözleşme sorumluluğunun şartlarıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Haksız fiil sorumluluğundan söz edebilmek için gerekli olan unsurlar; fiil, zarar, illiyet bağı, kusur ve hukuka aykırılıktır³⁰. Haksız fiil sorumluluğunda, sözleşme sorumluluğundaki borca aykırı davranış unsurunun yerine, hukuka aykırı fiil unsuru aranmaktadır. Bu anlamda, sözleşme sorumluluğundaki borca aykırı davranış unsurunun tespitine yönelik olarak belirlenmiş kriterler, özellikle ilgili yönetmeliklerde elektrik kesintisine izin verilen hâller, haksız fiil sorumluluğundaki hukuka aykırılık unsurunun tespitinde de belirleyici rol oynar³¹. Sözleşme sorumluluğundan farklı olarak, haksız fiil sorumluluğunda zarar verenin (şebeke işletmecisinin) kusurunu ispat yükü, zarar gören tarafa (tüketiciye) aittir.

Sözleşme sorumluluğunda, salt malvarlığı zararları dâhil, her tür zararın tazmini mümkün iken; haksız fiil sorumluluğunda kural olarak sadece kişiye ve eşyaya ilişkin zararlar tazmin edilmektedir³². Elektrik kesintileri bağlamında, muhafazası elektriğin teminine bağlı şeylerde elektrik kesintisi nedeniyle meydana gelen zararlarda, ezcümle dondurulmuş ürünlerin eriyip bozulması, bitkilerin soğuktan donması, kümes hayvanlarının havasızlıktan telef olması gibi durumlarda, zarar görenin mülkiyetindeki eşyaya yönelik doğrudan bir zarar ikası söz konusu olduğundan, bu gibi zararların haksız fiil hükümlerine göre tazmini mümkün görülmektedir³³. Buna karşılık, elektrik kesintisinin, zarar görenin mülkiyetindeki eşyada doğrudan bir zarar meydana getirmeksizin, sadece zarar görenin icra ettiği üretim sürecini akamete uğratması durumunda, örneğin zarar görenin fabrikasında üretilen otomobillerin üretim sürecinin elektrik kesintisi sebebiyle durması hâlinde, bu suretle meydana gelen zararların haksız fiil sorumluluğu hükümlerine göre tazmini mümkün görülmemektedir³⁴.

³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. EREN, s. 516 vd.; KILIÇOĞLU, s. 270 vd.

³¹ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N. 71; KLEIN, s. 58; SCHWEERS, s. 127; TAMKE, s. 97; HARTMANN, BLUMENTHAL-BARBY, § 18 NAV Rn. 29.

³² TAUPITZ, s. 771.

³³ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N. 70; BÜDENBENDER, N. 914; KLEIN, s. 57; TAUPITZ, s. 771.

³⁴ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N. 70; BÜDENBENDER, N. 914; KLEIN, s. 57; TAUPITZ, s. 771. Ayrıca bkz. ERTAŞ GÜVEN, s. 135. Bu konuda İsviçre Federal Mahkemesi'nin 3.3.1976 tarihli bir kararında (BGE 102 II 85), elektrik kesintisine bağlı olarak yaşanan üretim kaybının talep edildiği davada Federal Mahkeme, kamu hizmetlerinin engellenmesine ilişkin olarak İsviçre Ceza Kanunu'nun 239. maddesinde düzenlenen ceza normunun, bir koruma normu olduğundan bahisle, davada talep edilen üretim kaybı zararlarının tazmin edilebileceğine hükmetmiştir. Buna karşılık Federal Mahkeme'nin bu kararı doktrinde haklı olarak eleştiri konusu olmuştur. Bu konuda bkz. TANDOĞAN, Hukuka Aykırılık Bağı, s. 5 vd.; ÇAĞLAYAN AKSOY, s. 292 vd.

C. Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu Açısından

Elektrik kesintisine, elektrik şebekesi işletmecisinin bir çalışanın sebep olduğu durumlarda, şebeke işletmecisinin TBK m. 66 hükmü kapsamında adam çalıştırın sıfatıyla sorumluluğu da gündeme gelebilecektir³⁵. Şebeke işletmecisi ile elektrik kesintisi dolayısıyla zarar gören kimse arasında önceden var olan bir borç ilişkisi söz konusu ise şebeke işletmecisi, çalışanın (yardımcı kişilerin) sebep olduğu zararlardan TBK m. 116/ f. 1 hükmüne göre sorumlu tutulurken, şebeke işletmecisi ile zarar gören kimse arasında önceden bir borç ilişkisinin bulunmadığı durumlarda TBK m. 66 hükmü uygulama alanı bulacaktır³⁶.

Şebeke işletmecisinin adam çalıştırın sıfatıyla TBK m. 66/f. 1 hükmü kapsamında sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için, çalışanın, kendisine verilen işin görülmesi sırasında başkalarına bir zarar vermiş olması gerekir. Buna karşılık adam çalıştırın şebeke işletmecisi, TBK m. 66/f. 2 hükmündeki kurtuluş kanıtını getirebilirse sorumluluktan kurtulur. Buna göre adam çalıştırın; çalışanın seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz (TBK m. 66/f. 2).

Bunun yanı sıra TBK m. 66/f. 3 hükmünde de adam çalıştırının bir işletme faaliyeti yürütmesi durumundaki “organizasyon sorumluluğu” düzenlenmiştir³⁷. TBK m. 66/f. 3 hükmüne göre: “Bir işletmede adam çalıştırın, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat etmedikçe, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlüdür.” TBK m. 66/f. 3 kapsamında sorumluluğun süjesi esas itibarıyla işletmelerdir. Bununla birlikte hükümde “işletmede adam çalıştırın”dan bahsedildiği için, hükmün uygulanabilmesi için ilgili işletmede en az bir kimsenin bağımlı bir çalışma ilişkisi çerçevesinde istihdam edilmesi gerektiği kabul edilmektedir³⁸. İşletmenin çalışanlarından,

³⁵ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N. 90; BÜDENBENDER, N. 917; KLEIN, s. 60; TAUPITZ, s. 772; SCHWEERS, s. 129; WEBER, KRATZ, § 10, Rn. 119; JAGMETTI, s. 841.

³⁶ TANDOĞAN, s. 79

³⁷ İsviçre sorumluluk hukukunun yeniden düzenlenmesine ilişkin taslak çalışmadan esinlenerek kabul edilen bu hüküm, İsviçre’de yasalaşma imkânı bulamamıştır. Alman hukukunda ise organizasyon sorumluluğu, genel haksız fiil sorumluluğu hükmü (BGB § 823 I) bağlamında ele alınmaktadır. Adam çalıştırının sorumluluğu hükmü (BGB § 831) bağımlı bir çalışma ilişkisi kapsamında çalışan kimsenin, üçüncü kişilere verdiği zararlarda uygulanmakta iken; işin, özellikle bağımlı bir çalışma ilişkisi olmaksızın bir yükleniciye gördürülmesi durumunda, bağımsız yüklenicinin ve onun çalışanlarının, üçüncü kişiye verdiği zararlarda genel haksız fiil sorumluluğu hükmü (BGB § 823 I) kapsamındaki organizasyon sorumluluğu uygulama alanı bulabilmektedir. Alman hukukunda organizasyon sorumluluğunun söz konusu olduğu durumlar için bkz. KLEIN, s. 67; SCHWEERS, s. 131 vd.

³⁸ ÜNLÜTEPE, s. 246.

işletmeye ait eşyalardan ve bunların sevk ve idaresindeki eksiklerden kaynaklanan zararlar organizasyon sorumluluğuna sebebiyet verebilmektedir³⁹. Bununla birlikte, TBK m. 66/f. 3 hükmünde işleten için kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmıştır. İşleten, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat ettiği takdirde sorumluluktan kurtulmaktadır.

D. Tehlike Sorumluluğu Açısından

Tehlike sorumluluğu TBK m. 71’te düzenlenmiştir. TBK m. 71/f. 1’de tehlike sorumluluğunun dayandığı olgu, “önemli ölçüde tehlike arz eden işletmenin faaliyeti” olarak gösterilmiştir. Aynı hükümde sorumluluğun süjesinin de “işleten” ve “işletme sahibi” olduğu düzenlenmiştir. TBK m. 71/f. 2’de ise bir işletmenin, önemli ölçüde tehlike arz edip etmediğinin hangi kıstaslara göre tespit edileceği gösterilmiştir. Buna göre bir işletmenin; mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme sayılacağı hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arz eden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletmelere benzer özellikler gösteren işletmelerin de önemli ölçüde tehlike arz eden işletme sayılacağı kabul edilmiştir. TBK m. 71/f. 3’te ise belirli bir tehlike hâli için öngörülen özel sorumluluk hükümleri saklı tutulmuştur. Nihayet m. 71/f. 4’te, önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile zarar görenlerin, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilecekleri düzenlenmiştir.

Tehlike sorumluluğu, önemli ölçüde tehlike arz eden işletmelerin sebep olduğu her tür zararlı olayda değil, sadece işletmenin tipik tehlikesinin gerçekleşmesiyle ortaya çıkan zararlarda söz konusu olur. Bu anlamda tehlike sorumluluğu hâllerinde zararın, kanun koyucunun böyle bir sorumluluk hâlini ihdas etmesine neden olan özel işletme tehlikesinin (*spezifische Betriebsgefahr*) gerçekleşmesiyle meydana gelmesi gerektiği kabul edilmektedir⁴⁰.

³⁹ TÜRKMEN, s. 264; ÜNLÜTEPE, s. 451. İhlal edilmesi durumunda işletmenin sorumluluğunu gerektiren organizasyon yükümleri hakkında genel bilgi için bkz. DEMİR, s. 246 vd.; ÜNLÜTEPE, s. 405 vd.; KILINÇ, s. 24 vd.

⁴⁰ OFTINGER/STARK, § 28, Rn.134; MOLL, s. 16; BIENSTOCK, s. 32; FELLMANN, § 20, Rn. 1329 vd.; JAGMETTI, s. 835; WEBER, KRATZ, § 10, Rn. 66; ÇEKİN, s. 241; YÜCEL, s. 137.

Elektrik tesisatı işletmelerinin tipik tehlikesi elektrik akımıdır. Buna göre, sorumluluk için zarara, elektrik tesisatları bakımından özel işletme tehlikesi teşkil eden “elektrik akımı” sebep olmalıdır⁴¹. Örneğin elektrik tesisatına temas veya yaklaşmak dolayısıyla meydana gelen elektrik çarpması olaylarında ve elektrik tesisatının sebep olduğu yangınlarda durum böyledir. Elektrik kesintisinde ise ortada bir elektrik akımı bulunmamaktadır. Elektrik kesintisi, elektrik tüketicisine yapılan elektrik arzının durmasını ifade eder. Elektrik kesintisinde ortada elektriğin tipik tehlikesi olarak kabul edilen elektrik akımı mevcut olmadığından, elektrik kesintileri tehlike sorumluluğunun konusunu oluşturmaz. Bu nedenle, elektrik kesintilerinin sebep olduğu zararların tehlike sorumluluğu kapsamında tazmini istenemez⁴².

E. Yapı Eseri Malikinin Sorumluluğu Açısından

TBK m. 69/f. 1’de “*Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki, bunların yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden doğan zararı gidermekle yükümlüdür.*” hükmüne yer verilmiştir. Bu hükümlerle, bina ve diğer yapı eserlerinin malikine objektif bir özen ödevi yüklenmektedir. Bina veya diğer yapı eserinin yapımındaki bozukluk ve bakımındaki eksikliklerden ötürü bir zarar meydana gelmişse malikin, özen ödevini ihlal ettiği ve oluşan zarardan kusursuz olarak sorumlu tutulacağı kabul edilmektedir⁴³.

TBK m. 69’de sorumluluğun bağlandığı olgu, bina ve diğer yapı eserleri, yani kısaca “yapı eserleri”dir. Yapı eseri, doğrudan veya dolaylı bir şekilde toprağa bağlı, sabit, insan ve hayvan gibi canlıların barınmasına, eşya gibi cansız şeylerin saklanmasına ya da korunmasına ayrılmış, etrafı veya üstü az çok kapalı, insan gücüyle yapılmış ve düzenlenmiş her şeydir⁴⁴. Bu anlamda elektrik direği, trafo ve hatları da yapı eseri sayılmaktadır⁴⁵.

Yapı eseri malikinin sorumluluğundan söz edebilmek için, yapı eserinin yapımında, yani inşasında bir bozukluk veya bakımında bir eksiklik bulunmalıdır. Yapı eserinin yapımındaki bozukluktan kasıt gerek proje gerek inşaat sırasında teknik ve fennin gereklerine uygun olmayan bir yapı yöntemi uygulanması, bu gereklere uygun olmayan malzeme ve

⁴¹ OFTINGER/STARK, § 28, Rn.134; MOLL, s. 16; BIENSTOCK, s. 32; FELLMANN, § 20, Rn. 1330; JAGMETTI, s. 835; WEBER, KRATZ, § 10, Rn. 66.

⁴² FILTHAUT, PIONTEK, KAYSER, § 2 Rn. 23; WUSSOW/RÜGE, Kap. 16, Rn. 12; GEIGEL/KAUFMANN, Kap. 26, Rn. 78; HOFMANN, 1.10 Rn. 48; KLEIN, s. 63; SCHREIBER, SALMEN, s. 64; SCHUMACHER, Kap. 6, Rn. 20; BIENSTOCK, s. 90; OFTINGER/STARK, II/ 3, § 28, Rn. 118; JAGMETTI, s. 841; WEBER, KRATZ, § 10, Rn. 66; KOZIOL, APATHY, KOCH, A3, Rn. 5.

⁴³ TANDOĞAN, s. 163.

⁴⁴ EREN, s. 649.

⁴⁵ FELLMANN/KOTTMANN, Rn. 921; TANDOĞAN, s. 170; EREN, s. 649; KILIÇOĞLU, s. 345.

personelin kullanmasıdır⁴⁶. Yapı eserin bakımındaki eksiklikten kasıt ise yapı eserin bozulmuş, tamire muhtaç hâle gelmiş olması, malikin çevredeki kişilerin mal ve kişi varlıklarını koruyucu gerekli tedbirleri almaması, onarımları zamanında yapmamasıdır⁴⁷.

Malikin özen ödevini yerine getirip getirmediği, eserin özgülenme amacı ve alınması gerekli tedbirlerin niteliği göz önünde tutularak değerlendirilir. Malikin alması gereken tedbirlerin, teknik açıdan mümkün ve ekonomik açıdan ondan beklenebilir nitelikte olması gerekir⁴⁸.

Hukumumuzda elektrik tesisatlarına yönelik özel veya genel nitelikte bir tehlike sorumluluğu normu bulunmadığı dönemlerde Yargıtay, elektrik tesisatının tipik tehlikelerinin doğurduğu zararlı sonuçlara ilişkin talepleri, uzun yıllar, yapı eseri malikin sorumluluğu (mBK m.58-TBK m.69) hükmü çerçevesinde ele almış, bu hükmü bir tehlike sorumluluğu normuymuş gibi uygulamış ve aslında hâlâ da TBK m. 71 hükmünden ziyade bu hükmü uygulamaya devam etmektedir. Yargıtay bu anlamda, özellikle elektrik tesisatına temas veya yaklaşmak neticesinde ortaya çıkan elektrik çarpma olayları ile elektrik tesisatlarının yol açtığı yangın hadiselerinin neden olduğu zararların tazmini taleplerini, yapı eseri malikin sorumluluğu hükmü (mBK m.58-TBK m.69) çerçevesinde çözüme kavuşturmaktadır.

Yargıtay'ın elektrik tesisatı işletenlerin sorumluluğunu, yapı eseri malikin sorumluluğu hükmü (mBK m.58-TBK m.69) çerçevesinde ele almasındaki ana saik, zarar görenlere elektrik tesisatının tipik tehlikelerine karşı daha güvenceli bir hukukî koruma sağlamaktır. Konuyla ilgili olarak genel veya özel nitelikte bir tehlike sorumluluğu normunun bulunmadığı dönemde, Yargıtay'ın hakkaniyet prensibi çerçevesinde zarar görenleri önceleyen bu uygulaması gerçekten de takdir edilmeye değerdir⁴⁹. Bununla birlikte, bu uygulamanın elektrik tesisatının tipik tehlikesinin söz konusu olmadığı hâllere teşmil edilmemesi gerekir.

Yukarıda tehlike sorumluluğu başlığı altında da açıklandığı üzere, elektrik tesisatının tipik tehlikesi elektrik akımıdır. Elektrik akımının bulunmadığı durumlarda, yani elektrik kesintilerinde, elektrik tesisatının tipik tehlikesinin varlığından da söz edilemez. Bu nedenle elektrik kesintileri konusunda, tehlike sorumluluğu veya ona ikame olarak yapı eseri malikin sorumluluğu hükümlerinin uygulanması mümkün görünmemektedir.

⁴⁶ EREN, s. 652.

⁴⁷ EREN, s. 652.

⁴⁸ FELLMANN/KOTTMANN Rn. 943; EREN, s. 653.

⁴⁹ Bununla birlikte, TBK m. 71 hükmü yürürlüğe girdikten sonra, bu pratiğin aynı şekilde sürdürülüp sürdürülemeyeceği ayrı bir tartışma konusudur.

Buna karşılık Yargıtay, elektrik kesintisine bağlı olarak ortaya çıkan zararların tazmini taleplerini de zaman zaman yapı eseri malikinin sorumluluğu (mBK m.58-TBK m.69) hükmü çerçevesinde ele almaktadır. Örneğin Yargıtay HGK, uzun süreli elektrik kesintileri sebebiyle çalıştırılmak zorunda kalınan jeneratörün yakıt masraflarının talep edildiği davada, elektrik kesintilerinin sebep olduğu zararın kusursuz sorumluluk ilkelerine göre tazmin edilmesi gerektiğine karar vermiştir⁵⁰. Yargıtay 3. HD'nin incelediği diğer bir olayda ise pamuk tarlasındaki su kuyusunu çalıştıran dalgıç pompanın, elektrik kesintileri nedeniyle yeterince çalıştırılmamasına bağlı olarak düşen mahsul veriminden kaynaklı zararların tazmininin TBK m. 69 hükmü çerçevesinde mümkün olabileceğine hükmedilmiştir⁵¹. Yargıtay 3. HD başka bir uyuşmazlıkta da kış dönemindeki ısıtmanın klima sistemiyle yapıldığı bir domates serasında, uzun süreli bir elektrik kesintisi sebebiyle ısıtılamayan serada, domateslerin donmasıyla meydana gelen zararın tazmininin istendiği davada, davalı elektrik şebekesi işletmecisinin kusurunun bulunup bulunmadığına dair herhangi bir değerlendirme yapmaksızın, elektrik kesintileri ile meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağının bulunduğunu belirterek, yani kusursuz sorumluluk düşüncesiyle, zararın tazmin edilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁵². Bunun gibi Yargıtay 3. HD, elektrik kesintisi sebebiyle havalandırma sistemi çalışmayan tavuk çiftliklerindeki kümes hayvanlarının telef olmasından kaynaklanan zararların tazmini taleplerine de TBK m. 69 hükmü çerçevesinde olumlu cevap vermiştir⁵³.

TBK m. 69 hükmü, yapı eseri malikleri için yapının özgülendiği amacı ve fonksiyonu her daim yerine getirmesine yönelik bir davranış yükümü öngörmemektedir. Bu nedenle, yapı eseri mahiyetindeki bir elektrik tesisatı, salt fonksiyonunu icra etmiyor (belirli bir süre için elektrik nakletmiyor) diye bu tesisatın malikine TBK m. 69 hükmü kapsamında bir sorumluluk yüklenemez. Diğer taraftan TBK m. 69 hükmünün amacı, taraflar (malik/şebeke işletmecisi ile tüketici) arasındaki sözleşmesel bir edim yükümlüğünün kapsam ve sınırlarını belirlemek de değildir. Yapı eseri malikinin sorumluluğu, bir durum sorumluluğudur (*Zustandshaftung*)⁵⁴. Yapı eseri maliki, yapı eserindeki (yapım bozukluğu ve bakım eksikliğinden kaynaklanan) ayıbın bu eseri tehlikeli duruma getirmesiyle ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulmaktadır⁵⁵.

⁵⁰ Y. HGK, 17.10.2019, E. 2017/444, K. 2019/1083, <https://www.yargitay.gov.tr/> (E.T. 10.11.2023).

⁵¹ Y. 3. HD, 16.04.2016, E. 2016/16542, K. 2018/4028. Aynı yönde ayrıca bkz. Y. 3. HD, 02.10.2017, E. 2016/2703, K. 2017/13116, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 10.11.2023).

⁵² Y. 3. HD, 06.10.2015, E. 2015/4025, K. 2015/15182. Aynı yönde ayrıca bkz. Y. 3. HD, 09.04.2015, E. 2015/3232, K. 2015/5963, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 10.11.2023).

⁵³ Y. 3. HD, 01.03.2016, E. 2015/5367, K. 2016/2897; Y. 3. HD, 25.03.2016, E. 2015/6149, K. 2016/4594; Y. 3. HD, 04.07.2018, E. 2016/20940, K. 2018/7643, <https://www.yargitay.gov.tr/> (E.T. 10.11.2023).

⁵⁴ FELLMANN, KOTTMANN, Rn. 899; MÜLLER, s. 394.

⁵⁵ MÜLLER, s. 394.

Elektrik kesintileri, yapı eseri mahiyetindeki elektrik tesisatını tehlikeli duruma sokmaz. Bilâkis elektrik tesisatı, yüksüz vaziyetteyken, yani elektriğin kesik olduğu zamanlarda başkaları için daha az tehlike arz eder. Bu itibarla, elektrik kesintisi hadiselerinde, yapı eseri malikinin sorumluluğu hükümlerine başvurulması mümkün görünmemektedir. Nitekim karşılaştırmalı hukukta, Alman ve İsviçre hukukunda da elektrik kesintilerinden kaynaklı talepler, yapı eseri malikinin sorumluluğu kapsamında ele alınmamaktadır⁵⁶.

F. Ürün Sorumluluğu Açısından

Ürün sorumluluğu, 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun 6 vd. maddelerinde düzenlenmektedir. Söz konusu düzenlemede, Avrupa Birliği'nin 25.7.1985 tarihli ve 85/374/EEC sayılı "Hatalı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin Hukukî ve İdarî Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına Hakkında Direktifi"⁵⁷ esas alınmış olmakla birlikte, bu iki düzenleme arasında tam bir uyum olduğundan söz edilemez⁵⁸.

7223 sayılı Kanuna göre, ürün sorumluluğunun konusunu oluşturan ürün kavramı, her türlü madde, müstahzar veya eşyayı ifade etmektedir (m. 3/f. 1, b. s). Elektrik enerjisi de taşınır eşya hükmünde olduğundan ürün sayılmaktadır. Ürün sorumluluğunun süjesi, ürünün imalatçı ve ithalatçılarıdır (m. 6/f. 1).

Elektrik enerjisi, üretim santrallerinde üretilmekle beraber, elektrik enerjisinin kalitesinin ve sürekliliğinin sağlanmasında esas itibarıyla elektriğin iletimini ve dağıtımını yapan şebeke işletmecileri belirleyicidir. Esasında herhangi bir ürünün dağıtımını (ve iletimi), yani bir yerden bir yere nakli, normal olarak üretim faaliyeti olarak kabul edilmez. Zira dağıtım faaliyeti ürünün üretim sürecinin bir parçası değildir; burada bir hizmet edimi (*Dienstleistung*) söz konusu olur. Saf hizmet edimi niteliğindeki edimler ise ürün sorumluluğunun konusunu oluşturmaz⁵⁹. Ancak ürüne eklenen hizmet edimi, ürünün "mahiyetini (*Beschaffenheit*)" ve ürünün "güvenlik özelliklerini (*Sicherheitseigenschaft*)" önemli ölçüde değiştiriyorsa bu edim,

⁵⁶ Bu konuda, İsviçre doktrininde sadece *Jacquemoud*'un makalesinde elektrik kesintilerinden kaynaklı tazminat taleplerinin, yapı eseri malikinin sorumluluğu hükmüne (İBK m. 58) de dayandırılabilceği belirtilmiş ise de, yazarın, bu başlık altında örnek olarak vermiş olduğu İsviçre Federal Mahkemesi kararının (BGE 102 II 85) İBK m. 58 hükmüyle bir ilgisi bulunmamaktadır. Federal Mahkemenin anılan kararı, adam çalıştırmanın sorumluluğu hükmü (İBK m. 55) ile alakalıdır. Bkz. JACQUEMOUD, s. 578.

⁵⁷ OJ L 210, 7.8.1985, s. 29 vd.

⁵⁸ 7223 Kanunla düzenlenen ürün sorumluluğu hükümlerinin eleştirisi için bkz. ATAMER, KURTULAN GÜNER, s. 543-588; KANIŞLI, s. 1413-1468. Ayrıca söz konusu Kanun'un yasalaşmadan önceki tasarı hükümlerine ilişkin eleştiriler için bkz. ÜNAL, KALKAN, s. 45-82.

⁵⁹ TASCHNER, FRIETSCH, § 2 ProdHaftG N. 8 ve § 4 ProdHaftG, N. 12; MünchK-WAGNER, § 4 ProdHaftG, N. 7.

ürün sorumluluğu anlamında üretim sayılır ve edimi yerine getiren kişi “üretici” kabul edilir.⁶⁰ Elektrikte, tüketiciye sunulan ürünün niteliğini ve kalitesini doğrudan dağıtım ve iletim faaliyeti belirler. Bu nedenle elektriğin iletim ve dağıtımının ürün sorumluluğu anlamında bir “üretim” faaliyeti olarak kabul edilmesi, elektrik iletim ve dağıtım şirketlerinin de bu anlamda üretici/imalatçı sayılması gerekir⁶¹.

7223 sayılı Kanunda sorumluluğun bağlandığı olgu “uygunsuz ürün” kavramıyla açıklanmış ve uygunsuzluk, ürünün ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmama hali olarak tanımlanmıştır. Uygunsuzluğun teknik düzenlemelere ve ilgili mevzuata uygun olmama şeklinde tarif edilmesi ürün sorumluluğunun mahiyetiyle bağdaşmamaktadır. Ürün güvenliği düzenlemeleriyle üründen kaynaklanabilecek kaza riski azaltılsa bile bu ihtimalin sifira indirilmesi mümkün değildir⁶². Diğer taraftan, her ürünle ilgili her’i bir teknik düzenlemenin veya mevzuatın bulunması da mümkün değildir. Bu nedenle, Kanundaki uygunsuzluk kavramının, AB Direktifindeki hata (*defect, Fehler*) kavramına verilen anlam çerçevesinde yorumlanması isabetli olacaktır⁶³. Direktif m. 6’ya göre, tüm hâl ve şartlar göz önünde bulundurulduğunda ve özellikle; ürünün sunumu, makûl kullanım şekli ve piyasaya sürüldüğü zaman dikkate alındığında bir kimsenin ondan haklı olarak bekleyebileceği güvenliği sağlamayan ürün hatalı sayılır. Buna göre hatalı ürün kısaca, haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan üründür. Buradaki haklı güvenlik beklentisinden kasıt, bir ürünün sözleşmeye uygun veya onun normal fonksiyonunu yerine getirmesine ilişkin bir beklenti değil, ürünün kişinin can ve mal güvenliğini tehlikeye sokmayacak özelliklere sahip olması beklentisidir⁶⁴. Direktif mutlak bir güvenlik beklentisi öngörmemektedir⁶⁵. Direktifin öngördüğü, bir üründen objektif ve haklı olarak beklenebilecek olan güvenlidir⁶⁶. Haklı güvenlik beklentisinin ölçüsü belirlenirken somut olayın tüm şartları göz önünde bulundurulur.

⁶⁰ MünchK-WAGNER, § 4 ProdHaftG, N. 7; PALANT/SPRAU, § 4 ProdHaftG, N. 2; TASCHNER, FRIETSCH, § 4 ProdHaftG N. 13; KERMEL, KLINDT, WENDE, s. 281; KIRCA, s. 205; DÖĞERLİOĞLU İŞIKSUNGUR, S. 118.

⁶¹ Alman Federal Mahkemesi’nin bu yöndeki kararı için bkz. BGH, 25.2.2014 - VI ZR 144/13 - BGHZ 200, s. 242 vd.

⁶² ATAMER, KURTULAN GÜNER, s. 560.

⁶³ Bu sonucu dolaylı olarak ve fakat sınırlı bir biçimde Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği’nin (RG: 11.3.2021 - 31420) m. 5 hükmünden de çıkarılabileceği hakkında bkz. ATAMER, KURTULAN GÜNER, s. 562.

⁶⁴ KIRCA, s. 127; PRESLEYMAYR, s. 61.

⁶⁵ TASCHNER, FRIETSCH § 3 ProdHaftG N. 9; KIRCA, s s. 132.

⁶⁶ TASCHNER, FRIETSCH § 3 ProdHaftG N. 10.

Elektriğin gerilim ve frekansındaki dalgalanmaların elektriği uygunsuz/hatalı hâle getirebileceği kabul edilmektedir⁶⁷. Elektrik kesintilerinin ürün sorumluluğunun konusuna girip girmeyeceği konusunda ise farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bazı yazarlar elektrik kesintilerini, hatalı ürün olarak değerlendirmektedir⁶⁸. Buna göre elektriğin kesilmemesi bir haklı güvenlik beklentisi oluşturduğu sürece, elektrik kesintileri de hata sayılır. Bu görüşü savunan yazarlara göre, tüketicinin zaviyesinden bakıldığında, örneğin bir bilgisayarın veya bir derin dondurucunun içindeki yiyeceklerin gerilim dalgalanması ya da elektrik kesintisi nedeniyle zarar görmesi arasında bir fark bulunmamaktadır. Buna karşılık, bizim de iştirak ettiğimiz doktrindeki hâkim görüşe göre elektrik kesintisi hâlinde, bir ürünün varlığından bahsedilemez. Ortada bir ürünün bulunmadığı bu durumda ürün sorumluluğu anlamında bir uygunsuzluğun veya hatanın varlığından da söz edilemez⁶⁹.

Diğer bir görüş ise, elektrik kesintilerini, etkisiz ürünler (*wirkungslose Produkte*)⁷⁰ ile karşılaştırmakta ve etkisiz ürünlerde, tüketicinin ürünün etki doğuracağına ilişkin haklı bir beklenti içerisine girmesi durumunda etkisiz ürünlerin de ürün sorumluluğuna yol açacağını gerekçe göstererek, elektrik kesintilerinin de tıpkı etkisiz ürünler gibi ürün sorumluluğunun kapsamına girmemesi için bir neden olmadığını ileri sürmektedir⁷¹. Bu görüşe katılmak mümkün gözükmemektedir. Etkisiz üründe, herhangi bir etki doğurmasa bile ortada etki doğuracağına inanılan somut bir ürün vardır. Oysaki elektrik kesintisinde ortada hiçbir ürün yoktur. Mevcut olmayan, piyasaya sürülmemiş bir ürünün, ürün sorumluluğuna yol açacağı

⁶⁷ VON STAUDINGER/OECHSLER, § 2 ProdHaftG, N. 45; MünchK-WAGNER, § 2 ProdHaftG, N. 3; PALANT/SPRAU, § 2 ProdHaftG, N. 1; PRODUKTHAFTUNGSHANDBUCH/GRAF VON WESTPHALEN, § 47, N. 26; SCHWIMANN, POSCH, § 5 PGH, N. 21; POTT, FRIELING, § 3 ProdHaftG N. 83; LEINSCHIEDT, s. 67; SEILER, § 19, N. 36; KIRCA, s. 187; DÖĞERLİOĞLU İŞIKSUNGUR, s. 113.

⁶⁸ HONSELL, s. 211; PRODUKTHAFTUNGSHANDBUCH/GRAF VON WESTPHALEN, § 47, N. 26; BSK OR I - FELLMANN, Art. 4 PrHG, N. 29; FELLMANN, KOTTMANN, N. 1172; KIRCA, s. 187; DÖĞERLİOĞLU İŞIKSUNGUR, s. 113.

⁶⁹ KLEIN, Produkthaftung, s. 920; SCHWEERS, s. 140 vd.; OECHSLER, s. 2081; VON STAUDINGER/OECHSLER, § 2 ProdHaftG, N. 45; MünchK-WAGNER, § 2 ProdHaftG, N. 3; TASCHNER, FRIETSCH Art. 6 Richtl., N. 26; WELSER, RABL, § 5, N. 41; KULLMANN, § 2 ProdHaftG, N. 5; PALANT/SPRAU, § 2 ProdHaftG, N. 1; SCHWIMANN, POSCH, § 5 PGH, N. 21; ERMAN/SCHIEMANN, § 2 ProdHaftG, N. 2; POTT, FRIELING, § 3 ProdHaftG N. 83; ROLLAND, Teil I, § 1 ProdHaftG, N. 42; LEINSCHIEDT, s. 67; SEILER, § 19, N. 36;

⁷⁰ Belirli bir hastalığın tedavisi için üretilen bir ilacın hasta üzerinde herhangi bir tesir göstermemesi; duman ve koku hassasiyetine sahip olacak şekilde üretilen bir yangın alarmının ortamda oluşan duman ve kokuya rağmen çalışmaması; yıldırım düşmesinin etkilerini bertaraf etmek üzere tasarlanan paratonerin yıldırım düşmesi anında çalışmaması durumları etkisiz ürünlere örnek olarak gösterilebilir (Bkz. KOZIOL, APATHY, KOCH, N. B/199 vd.; BSK OR I - FELLMANN, Art. 4 PrHG, N. 28; FELLMANN, KOTTMANN, N. 1171.).

⁷¹ BSK OR I - FELLMANN, Art. 4 PrHG, N. 29; FELLMANN, KOTTMANN, N. 1172.

düşünülemez⁷². Bu nedenle elektrik kesintileri, ürün sorumluluğunun konusunu oluşturmamaktadır.

IV. ELEKTRİK KESİNTİLERİNDEN DOĞAN SORUMLULUĞUN SINIRLANDIRILMASI

Elektrik enerjisi, gündelik hayatın idamesinde ve sosyo-ekonomik yaşamın sürdürülmesinde vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Özellikle ticarî ve sınaî sahalardaki hemen hemen bütün süreçlerde elektrik enerjisinin temel bir girdi olarak kullanılıyor olması, elektriği, katma değeri çok yüksek bir meta hâline getirmektedir. Elektrik enerjisinin yüksek katma değer arz eden bir ürün olması, elektrikten mahrum kalındığı zamanlarda önemli üretim kayıplarına yol açabilmekte, dolayısıyla elektrik kesintileri yüksek zarar riskine sebebiyet vermektedir. Öyle ki, yapılan bazı çalışmalar, kayıp yük değeri (*Value of Lost Load - VoLL*) olarak adlandırılan ülke çapındaki bir elektrik kesintisinin maliyetinin, teslim edilen elektriğin ortalama toplam maliyetinden 100-200 kat daha fazla olabileceğini göstermektedir⁷³. Bu nedenle, istenildiğinde erişilemeyen elektrik enerjisinin oluşturabileceği zararlı sonuçlara dikkat çekmek için denilebilir ki, en pahalı elektrik olmayan elektriktir!

Elektrik kesintileri, yüksek zarar riskine yol açabilmekte ise de, bütün elektrik sistemlerinin bir gerçeğidir. Özellikle elektrik şebekelerindeki bakım-onarım çalışmaları, tabiat olayları ve yetkisiz üçüncü kişilerin müdahaleleri sebebiyle elektrik şebekelerinde zaman zaman kesintilerle karşılaşması kaçınılmaz bir durumdur. Bunun gibi, bazen de elektrik şebeke işletmecisinin veya yardımcılarının (çalışanlarının vs.) gerekli dikkat ve özeni göstermemesi sebebiyle elektrik kesintileri yaşanması ihtimâl dâhilindedir.

Elektrik kesintilerinin yüksek zararlara yol açabilmesi, elektrik şebekesi işletmecisinin sorumluluğunu gerektiren durumlarda, sorumluluğun kapsamının belirlenmesini önemli bir konu hâline getirmektedir. Elektrik kesintilerinin şebeke işletmecisine isnat edilebildiği durumlarda, oluşan tüm zararlardan şebeke işletmecisi mi sorumlu tutulmalıdır, yoksa burada zarar gören tarafın da payına düşen bir yük var mıdır?

Elektrik kesintilerinin, borca aykırı davranış veya hukuka aykırı fiil sayılmayacak bir biçimde şebekede bakım-onarım çalışması yapılması ihtiyacı gibi sebeplerle, illiyet bağımlı

⁷² FITZ, PURTSCHELLER, REINDL, § 5, N. 42.

⁷³ Kayıp yük değeri (VoLL), ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre değişkenlik gösterir. Tükettiği elektrikle daha yüksek katma değerli ürün ve hizmetler üreten gelişmiş ülkelerde bu değer daha yüksek seviyede iken; ekonomik gelişmişlik düzeyi az olan ülkelerde daha düşük seviyelerdir. Bu konuda AB genelinde yapılan bir çalışma için bkz. ACER, Study on the Estimation of the Value of Lost Load of Electricity Supply in Europe.

kesecek nitelikteki tabii kuvvetlerin etkisiyle veya yetkisiz üçüncü kişilerin müdahaleleriyle gerçekleştiği durumlarda elektrik şebekesi işletmecisine herhangi bir sorumluluk yüklenemeyecektir. Şebeke işletmecileri, tüketicilerin bu gibi durumlarda uğrayabileceği zararlardan sorumlu olmayacaklarından, özellikle elektrik kesintilerine duyarlı tüketicilerin tedbirli ve öngörülü bir biçimde hareket ederek, bu gibi durumlar için ihtiyaca göre yedek güç sistemleri (jeneratör) ve/veya kesintisiz güç kaynağı (*UPS - Uninterruptible Power Supply*) gibi cihazları hazır bulundurulmaları ve kullanmaları gerekecektir. Aksi takdirde, şebeke işletmecisinin hukukî sorumluluğu için gereken unsurların tamamlanmamış olduğu bu gibi olaylarda, elektrik arzının devamını sağlayan bu ekipmanların bulunmaması nedeniyle ortaya çıkan zararlara, zarar görenin kendisinin katlanması gerekecektir.

Elektrik kesintilerinin, şebeke işletmecisine isnat edilebildiği ve hukukî sorumluluğunun şartlarının bulunduğu olaylar bakımından ise şebeke işletmecisinin sorumluluğu doğacak olmakla birlikte, bu gibi durumlarda da, özellikle elektriği kullanan kişinin niteliği ve kullanım amacına göre, zararı azaltma külfeti kapsamında birtakım tedbirlerin alınmış olması beklenebilecek, aksi takdirde TBK m. 52/f.1 hükmü kapsamında tazminatın tenkisi veya kaldırılması gündeme gelebilecektir⁷⁴.

Bunun haricinde, karşılaştırmalı hukukta, elektrik kesintilerinin ve elektrik şebekesinin işleyişinden kaynaklanan diğer düzensizliklerin sebep olabileceği yüksek zarar riski karşısında, şebeke işletmecilerinin sorumluluklarının doğrudan doğruya kanunla veya kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan düzenlemeler ve sözleşmelerle sınırlandırılması yoluna gidildiği de bilinmektedir.

Bu anlamda, Alman kanun koyucusu elektrik şebekesi işletmecilerinin, müşterilerine yönelik sözleşme ve haksız fiil sorumluluğunu (ifa yardımcılarının ve istihdam edilenlerin eylemlerinden doğan sorumlulukları dâhil olmak üzere) sınırlandırmıştır. Gerçekten EnWG⁷⁵ § 11/f. 3 hükmünde “Elektrik (ve doğal gaz) şebekesi işletmecilerinin sözleşme ve haksız fiil sorumluluğu hâllerine ilişkin olarak, enerji tedarikinin kesilmesi veya enerji tedarikindeki düzensizlikler nedeniyle müşterilerin uğradığı eşya zararları ile salt malvarlığı zararlarında sorumluluğun sadece kasıt ve ağır ihmal durumlarında söz konusu olabileceği ve tazminat miktarı için azamî bir sınır getirilebileceği yönünde” Alman hükûmetine yönetmelik çıkarma

⁷⁴ HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, Vorbemerkung vor § 6 N. 51 vd.; WEBER, KRATZ, § 10, Rn. 113 vd.; JACQUEMOUD, s. 578; SCHULZE, S. 198.

⁷⁵ Energiewirtschaftsgesetz vom 24.4.1998, BGBl. I S. 730.

yetkisi verilmiştir⁷⁶. Bu yetkiye istinaden konu, Alçak Gerilimli Elektrik Tedariğinde Şebekeye Bağlantı ve Şebekenin Kullanılmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmeliğin (NAV)⁷⁷ § 18 hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu hükümle elektrik şebeke işletmecilerinin enerji tedarikinin kesilmesi veya enerji tedarikindeki düzensizliklere bağlı olarak sözleşme ve haksız fiil sorumlulukları kapsamındaki eşya zararlarından ve salt malvarlığı zararlarından doğan mesuliyetlerine sınırlama getirilmiştir⁷⁸. İlave etmek gerekir ki, söz konusu hükümler elektrik şebekesi işletmecisinin sorumluluğunu sınırlandırmakla birlikte, zarar görenler lehine, şebeke işletmecisi için bir kusur karanesi de öngörmektedir⁷⁹.

NAV § 18'e göre elektrik şebeke işletmecisi salt malvarlığı zararlarından sadece kasıt veya ağır ihmali nedeniyle sorumlu tutulabilecektir. Şebeke işletmecisinin hafif ihmaliyle neden olduğu salt malvarlığı zararlarından sorumluluğu bulunmamaktadır (NAV § 18/f. 1). Ayrıca salt malvarlığı zararlarında şebeke işletmecisinin ağır ihmaliindeki sorumluluğu, zarar gören kullanıcı başına 5.000 € ile sınırlıdır⁸⁰; kasıt durumunda ise herhangi bir üst sınır öngörülmemiştir (NAV § 18/f. 4).

Eşya zararlarında ise şebeke işletmecisi hafif ihmalden de sorumlu olmakla birlikte, hafif ihmalde sorumluluk kullanıcı başına 5.000 € ile sınırlıdır (NAV §18/f. 2). Eşya

⁷⁶ Söz konusu hükümde ayrıca şebeke işletimi bakımından katlanılamaz ekonomik risklerden kaçınılmasının gerekli olduğu hâllerde, sorumluluğun tamamen ortadan kaldırılacağı de düzenlenmiştir (EnWG § 11/f. 3, son cümle). Burada, elektrik sisteminin kısmen veya tamamen çökmesini önlemeye yönelik olarak alınabilecek tedbirler kapsamında meydana gelen zararlardan sorumluluğun kast edildiği anlaşılmaktadır. Elektrik iletim sistemi işletmecisinin, elektrik sistemini böylesi büyük tehlikelere karşı koruma çabası içindeyken, tazminat sorumluluğu endişesinden berî olması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu konuda bkz. BerlKommEnR/KÖNIG, § 11 EnWG, Rn. 95; THEOBALD, § 11 EnWG, Rn. 35-36.

⁷⁷ Verordnung über Allgemeine Bedingungen für den Netzanschluss und dessen Nutzung für die Elektrizitätsversorgung in Niederspannung (Niederspannungsanschlussverordnung - NAV) vom 1. November 2006 (BGBl. I S. 2477). Yönetmelik her ne kadar, şebekeye esas itibarıyla alçak gerilimden bağlanan tüketiciler için hükümler öngörmekte ise de sorumluluğun sınırlandırılmasına ilişkin bu kuralların orta, yüksek ve en yüksek gerilimden bağlanan tüketiciler için de sözleşmeyle geçerli olarak kararlaştırılabileceği kabul edilmektedir (NAV § 18/f. 2, c. 3). Keza hukukî sorumluluğa ilişkin söz konusu hükümler, "Verordnung über den Zugang zu Elektrizitätsversorgungsnetzen vom 25. Juli 2005 (BGBl. I S. 2243) (Stromnetzzugangsverordnung - StromNZV)" § 25a gereğince, şebekeye bağlı üreticiler için de kıyasen uygulanmaktadır. (BerlKommEnR/KÖNIG § 11 EnWG, Rn. 93-94; HARTMANN, BLUMENTHAL-BARBY, § 18 NAV Rn. 80-82; TAMKE, s. 179). Ayrıca bkz. Bundesnetzagentur, Positionspapier v. 10. 8. 2007 – BK6 p-07-013.

⁷⁸ NAV § 18 hükmünün kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BerlKommEnR/KÖNIG, § 11 EnWG, Rn. 88 vd.; HARTMANN, BLUMENTHAL-BARBY § 18 NAV, Rn. 1 vd.; TAMKE, s. s. 136 vd.; HEMPEL, FRANKE, § 6 N. 1 vd.; HERMANN, RECKNAGEL, SCHMIDT-SALZER, § 6 N. 1 vd.

⁷⁹ Şebeke işletmecisinin, neden olduğu eşya ve salt malvarlığı zararlarında kasıt veya ağır ihmalle hareket ettiği varsayılmaktadır. Şebeke işletmecisi, sorumluluktan kurtulmak için eşya zararlarında hiçbir kusurunun bulunmadığını; salt malvarlığı zararlarında ise kasıt veya ağır ihmalinin bulunmadığını ispat etmelidir (NAV § 18/f. 1).

⁸⁰ Bunun yanı sıra aynı olay nedeniyle birden fazla kullanıcının zarar gören sıfatıyla talepte bulunabileceği göz önünde bulundurularak, zarar verici olay başına, şebekeye bağlanan kullanıcı sayısına göre değişkenlik gösteren üst sınırlar belirlenmiştir (NAV § 18/f. 2-4).

zararlarında ağır ihmal ve kasıt hâli için kullanıcı başına bir üst sınır belirlenmemiştir. Buna karşılık ağır ihmal durumunda aynı olay nedeniyle birden fazla kullanıcının zarar gören sıfatıyla talepte bulunabileceği göz önünde bulundurularak, zarar verici olay başına, şebekeye bağlanan kullanıcı sayısına göre değişkenlik gösteren üst sınırlar belirlenmiştir (NAV § 18/f. 2, 3). Ancak zarar verici olay başına öngörülen bu üst sınırlar kasten verilen eşya zararları için geçerli değildir; kasıt hâlinde herhangi bir tazminat üst sınırı bulunmamaktadır.

Nihayet, EnWG § 11/f. 3 hükmüyle verilen yönetmelik çıkarma yetkisine uygun olarak, NAV § 18'de kişi zararlarına yönelik herhangi bir sınırlama öngörülmemekte olup kişi zararları, kusurun her derecesinde tümüyle tazmin edilebilir niteliktedir⁸¹.

Alman kanun koyucusunun doğrudan doğruya kanunun verdiği yetkiye dayanarak yönetmelikle yapmış olduğu sorumluluğun sınırlandırılmasına yönelik düzenlemeye benzer bir uygulama İsviçre'de de söz konusudur. İsviçre Borçlar Kanunu'nun (İBK) m. 100 ve 101 hükümleri, borçlunun idare tarafından verilen bir izinle faaliyet gösterdiği durumlarda, borçlunun kendisinin ve ifa yardımcılarının hafif kusurundan dolayı sorumluluğunun sınırlandırılmasına veya kaldırılmasına kural olarak izin vermekte ve fakat bu anlaşmanın hâkim tarafından geçersiz sayılabileceğini öngörmektedir. Bu yetkiye istinaden İsviçre'de, elektrik şebekesi işletmecilerinin, şebeke kullanıcılarıyla yaptığı standart sözleşmelerde, şebeke işletmecisinin hafif kusurundan dolayı sorumluluğunun kaldırılmış olduğu belirtilmektedir⁸².

Türk hukuku açısından ise mülga BK hükümleri, İBK m. 100 ve 101 hükümlerine paralel olarak hafif kusurdan dolayı sorumsuzluk anlaşmasına izin vermekteyken; yeni TBK m. 115-116 hükümlerinde yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebilen faaliyetlerde - ki, elektrik şebekesi işletmeciliği böyle bir faaliyettir- borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşmaların kesin olarak hükümsüz sayılacağı öngörülmüştür. Bu nedenle, yürürlükteki hukuka göre, ülkemizde elektrik şebekesi işletmecilerinin sorumluluğunun bu şekilde bir sözleşmeyle sınırlandırılması veya kaldırılması mümkün görünmemektedir.

Elektriğin özellikle ticarî ve sınaî alanlarda çok temel bir girdi olarak kullanılması ve yüksek katma değer arz eden bir meta olması, elektrik kesintilerinde büyük zararlara sebebiyet

⁸¹ HARTMANN, BLUMENTHAL-BARBY, § 18 NAV, Rn. 44.

⁸² WEBER, KRATZ, § 10, Rn. 113 vd; JACQUEMOUD, s. 578. Hafif kusurdan sorumluluk her ne kadar sözleşmeyle sözleşme hukuku çerçevesinde kaldırılmakta ise de böyle bir sözleşmenin, talep haklarının yarışmasına istinaden haksız fiil sorumluluğu hükümlerinin uygulandığı durumlarda da uygulanacağı kabul edilmektedir. Bu konuda bkz. ERTAŞ GÜVEN, s. 64; BAŞALP, s. 125 vd.

verecek niteliktedir. Diğer taraftan, özellikle elektrik şebekelerinin ana hatlarında meydana gelebilecek bir sorunda, elektrik kesintilerinin çok geniş bir alanı etkileyecek olması, zarar riskini daha da yükseltmektedir. Böyle bir sonucun, şebeke işletmecisinin çalışanlarının çok basit hatalarından kaynaklanması bile uzak bir ihtimal değildir. Hafif bir kusur sebebiyle ortaya çıkabilecek devasa boyuttaki zararlı sonuçlarının tümüyle şebeke işletmecisinin sırtına yüklenmesi hakkaniyetle bağdaşmayacağı gibi; yukarıda da izah edildiği üzere⁸³, böyle bir ihtimal, toplumsal açıdan da ciddi maliyetlere sebep olabilecektir. Oysaki, özellikle elektrik kesintilerine duyarlı ticarî ve sınaî amaçlarla elektrik kullanan tüketicilerin, kendi bünyelerinde alabilecekleri tedbirlerle, oluşabilecek zararlı sonuçları asgarî seviyeye indirmeleri mümkündür. Elektrik kesintileri sebebiyle ortaya çıkabilecek yüksek toplumsal maliyetlerle karşılaştırıldığında, sorunun bu şekilde hâlli, ekonomik olarak çok daha düşük bir toplumsal maliyete sebep olacaktır.

Bu itibarla, karşılaştırmalı hukuktaki örneklerde olduğu gibi ülkemizde de özellikle ticarî ve sınaî amaçlarla elektrik tüketen elektrik kesintilerine duyarlı tüketiciler açısından, şebeke işletmecisinin hafif kusuruna dayalı sorumluluğunu sınırlandıran ve bu arada yine Almanya'daki düzenlemeye benzer şekilde, şebeke işletmecisi aleyhine kusur karinesi öngören bir yasal düzenlemeye gidilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

Elektrik enerjisi, günümüzde hayatın her alanında kullanılmakta olup, elektrik olmaksızın bir yaşam sürdürülmesi düşünülemez hâle gelmiştir. Elektrik enerjisinin, sosyo-ekonomik hayat açısından arz ettiği bu büyük önem, elektrik enerjisinin tüketicilere sürekli ve olabildiğince kesintisiz bir biçimde sunulması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Bununla birlikte, kesintisiz bir elektrik şebekesi düşünmek mümkün değildir. Elektrik şebekelerinin bir gerçeği olan elektrik kesintileri, elektriği kullanan tüketiciler açısından arzu edilen bir durum değildir. Elektrik kesintileri, kimi zaman elektrik tüketicilerinin zarara uğramasına da sebep olabilmektedir. Bu tip durumlarda, sorumluluk hukukunun öngördüğü sorumluluk sebeplerinin şartları gerçekleşmişse, ilgili şebeke işletmecisinin kullanıcıya karşı hukukî sorumluluğu gündeme gelebilecektir.

Gündelik hayatın idamesinde ve sosyo-ekonomik yaşamın sürdürülmesinde vazgeçilmez bir öneme sahip olan elektrik enerjisinin, özellikle ticarî ve sınaî sahalardaki hemen hemen bütün süreçlerde temel bir girdi olarak kullanılıyor olması, elektriği, katma değeri

⁸³ Bu konuda yukarıda Giriş kısmındaki açıklamalara bakınız.

çok yüksek bir meta hâline getirmektedir. Elektrik enerjisinin yüksek katma değer arz eden bir ürün olması, elektrikten mahrum kalındığı zamanlarda önemli zararlara yol açabilmekte, dolayısıyla elektrik kesintileri yüksek zarar risklerine sebebiyet verebilmektedir. Diğer taraftan, özellikle elektrik şebekelerinin ana hatlarında meydana gelebilecek bir sorunda, elektrik kesintilerinin çok geniş bir alanı etkileyecek olması, zarar riskini daha da yükseltmektedir. Elektrik kesintilerinin, yüksek zarar risklerine sebebiyet veriyor olması, elektrik kesintilerine uygulanacak sorumluluk hukuku kurallarının tespitini daha da önemli bir konu hâline getirmektedir. Elektrik kesintilerinde hangi sorumluluk sebeplerinin uygulama alanı bulabileceğinin net bir biçimde belirlenmesi gerekir. Böyle bir belirlemeye gidilmeksizin, elektrik kesintilerinde akla gelen tüm sorumluluk sebeplerinin uygulanabileceği kabul edilirse elektrik şebekesi işletmecilerinin sırtına sınırsız ve çok ağır bir mesuliyet yüklenmiş olur. Ancak bu mesuliyetin sadece şebeke işletmecilerinin üzerinde kalacağını düşünmek de hatadır. Böyle bir yaklaşım, en nihayetinde ciddi toplumsal maliyetlere yol açabilecek sonuçlar doğurabilecektir.

Elektrik şebekesi işletmecilerinin elektrik kesintilerinden kaynaklanan hukukî sorumluluğu denince, başta sözleşme sorumluluğu olmak üzere kusura dayanan veya dayanmayan pek çok sorumluluk sebebi akla gelmektedir. Bununla birlikte, bunların hepsi elektrik kesintilerinde uygulanabilir nitelikte değildir. Şebeke işletmecilerinin elektrik kesintilerinden kaynaklı sorumluluğu, esas itibarıyla sözleşme sorumluluğu (TBK m. 112 vd.), kusura dayanan haksız fiil sorumluluğu (TBK m. 49) ve adam çalıştırmanın sorumluluğu (TBK m. 66) hükümlerine dayandırılabilir. Buna karşılık elektrik kesintilerinden kaynaklı taleplerin, tehlike sorumluluğu (TBK m. 71), yapı eseri malikinin sorumluluğu (TBK m. 69) ve ürün sorumluluğu (7223 sayılı Kanun m. 6) hükümlerine dayandırılması mümkün görünmemektedir. Nitekim karşılaştırmalı hukukta da konu bu çerçevede ele alınmaktadır.

Diğer taraftan, karşılaştırmalı hukukta, şebeke işletmecilerinin elektrik kesintilerinden kaynaklanan sorumluluklarının, doğrudan doğruya kanunla veya kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan düzenlemeler ve sözleşmelerle sınırlandırılması yoluna gidilmiştir. Ülkemizde, TBK m. 115-116 hükümleri kapsamında, şebeke işletmecilerinin sorumluluklarının sınırlandırılması mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte elektrik kesintilerinin sebep olabileceği yüksek zarar riski ve bunun oluşturacağı büyük toplumsal maliyetler göz önünde bulundurulduğunda, Almanya ve İsviçre hukuklarındaki yöntemlere benzer şekilde ülkemizde de elektrik şebekesi işletmecilerinin sorumluluğunun, belirli koşullar altında sınırlandırılmasına yönelik bir yasal düzenleme yapılmasında fayda görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ACER (2018). Study on the Estimation of the Value of Lost Load of Electricity Supply in Europe. Final Report.
- ALTINOK ORMANCI, P. (2021). Tüzel Kişilerde Fiili Organ Kavramı ve Fiili Organın Hukuka Aykırı Fiilleri ile Hukuki İşlemlerinin Doğurduğu Sonuçlar. İHM, 79 (4), 1261-1283.
- AKER, H. (2017). Perakende Elektrik Satımıyla İlgili Mevzuata Genel Bir Bakış ve Borcunu Ödemeyen Abonenin Elektriğinin Kesilmemesine İlişkin Bazı Yargıtay Kararları Hakkında Değerlendirmeler. TFM, 3(2), 1-22.
- ATAMER, Y. M., KURTULAN GÜNER, G. (2021). Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş Müdür?. AÜHFD, 70 (2), 543-588.
- AYRANCI, H. (2010). Enerji Sözleşmeleri. Ankara.
- BARTSCH, A., WOM WEGE, J. H. (2014). Die Haftung des Netzbetreibers – Rechtliche Grundlagen und aktuelle Rechtsprechung. Zeitschrift für das gesamte Recht der Energiewirtschaft, 4/2014, 152-158.
- BAŞALP, N. (2011). Sorumsuzluk Anlaşmaları. İstanbul.
- BerlKommEnR/KÖNIG. (2014). Berliner Kommentar zum Energierecht (3. Auflage, Band I, HBand 1). Berlin. (F. J. SÄCKER, Hrsg.).
- BIENSTOCK, G. (1912). Die zivilrechtliche Verantwortlichkeit nach dem Bundesgesetz über die elektrischen Stark- und Schwachstromanlagen vom 24 Juni 1902. Zurich.
- BSK OR I - FELLMANN, W. (2007). Basler Kommentar Obligationenrecht I (4. Auflage, Art. 1-529 OR). Basel. (H. HONSELL, N. P. VOGT, W. WIEGAND, Hrsg.).
- BÜDENBENDER, U. (1982). Energierecht. München-Köln.
- ÇAĞLAYAN AKSOY, P. (2016). Hukuka ve Ahlâka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini. İstanbul.
- ÇEKİN, M. S. (2016). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 71 Çerçevesinde Tehlike Sorumluluğu. İstanbul.
- DEMİR, M. (2010). Tıbbî Organizasyon Kusuru Açısından Hastanelerin Hukuksal Sorumluluğu. Ankara.
- DÖĞERLİOĞLU İŞIKSUNGUR, Ö. (2011). AB Elektrik Piyasasında Tüketicinin Ayıba Karşı Korunması. DEÜHFD, C. 13, S. 1, 95-125.
- EREN, F. (2012). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (14. Baskı). Ankara.
- ERMAN/SCHIEMANN, G. (2014). Bürgerliches Gesetzbuch (14. Auflage, Band II). Köln.

- ERTAŞ GÜVEN, K. (1994). Enerji Sağlama Sözleşmeleri, Hüküm ve Sonuçları. Ankara.
- FELLMANN, W., KOTTMANN, A. (2012). Schweizerisches Haftpflichtrecht (Band I). Bern.
- FELLMANN, W., (2015). Schweizerisches Haftpflichtrecht (Band III). Bern.
- FILTHAUT, W., PIONTEK, S., KAYSER, A. (2019). Haftpflichtgesetz - Beck'sche Kurz-Kommentare (10. Auflage). München.
- FITZ, H., PURTSCHELLER, M., REINDL, P. (1998). Produkthaftung. Wien.
- GEIGEL/HAFTPFLICHTPROZESS (2020). Der Haftpflichtprozess mit Einschluss des materiellen Haftpflichtrechts (28. Auflage). München. (K. HAAG, Hrsg.).
- GRAF VON WESTPHALEN, F., FOERSTE, U. (2012). Produkthaftungshandbuch (3. Auflage). München.
- GÜL, İ. (2012). Türk ve ABD Hukukunda Medenî Ceza (Doktora Tezi). İstanbul.
- HARTMANN, T. C., BLUMENTHAL-BARBY, C. (2016). Energierecht. Kommentar (Band 2 Verlag C. H. Beck). München. (W. DANNER, C. THEOBALD, Hrsg.).
- HEMPEL, D., FRANKE, P. (2012). Recht der Energie- und Wasser- versorgung (Band 5). Köln.
- HERMANN, H. P., RECKNAGEL, H., SCHMIDT-SALZER, J. (1981). Kommentar zu den Allgemeinen Versorgungsbedingungen für Elektrizität, Gas, Fernwärme und Wasser (Band 1, §§ 1-9). Heidelberg.
- HOFMANN, E. (1989). Haftpflichtrecht für die Praxis. München.
- HONSELL, H. (1995). Produkthaftungsgesetz und allgemeine Deliktshaftung. Juristische Schulung, Heft 3, (Produkthaftungsgesetz), 211-215.
- HUNT, S. (2002). Making Competition Work in Electricity. New York.
- JACQUEMOUD, P. (2008). Zur Haftung des Netzbetreibers und deren Wegbedingung. SZW/RSDA, 6/2008, 574-580.
- JAGMETTI, R. (2005). Energierecht. Basel.
- KANIŞLI, E. (2020). Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu. İHM, 78 (3), 1413-1468.
- KENT, B. (2012). Türk ve Alman Hukukunda Elektrik Piyasasının Düzenlenmesi ve Düzenleyici Kurumları. Ankara.
- KERMEL, C., KLINDT, T., WENDE, S. (2015). Die Haftung des Verteilnetzbetreibers für Überspannungsschäden: Energiewirtschaft trifft auf Produkthaftung. RdE, 281-286.
- KILIÇOĞLU, A.M. (2012). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (16. Bası). Ankara.
- KILINÇ, A.N. (2017). Adam Çalıştıranın Organizasyon Sorumluluğu (Doktora Tezi). Ankara.
- KIRCA, Ç. (2007). Ürün Sorumluluğu. Ankara.

- KLEIN, W. (1988). Die Haftung der Versorgungsunternehmen für Störungen in der Versorgungszufuhr. Düsseldorf.
- KLEIN, W. (1991). Die Haftung von Versorgungsunternehmen nach dem Produkthaftungsgesetz. BB, 917-294. (Produkthaftung).
- KOZIOL, H., APATHY, P., KOCH, A. B. (2014). Österreichisches Haftpflichtrecht - Gefährdungs-, Produkt- und Eingriffshaftung (Band III, 3. Auflage). Wien.
- KULLMANN, H. J. (2010). ProdHaftG – Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkte (6. Auflage). Berlin.
- LEINSCHIEDT, C. (1992). Das neue Produkthaftungsrecht (2. Auflage). Herne - Berlin.
- MOLL, W. T. (1945). Die Haftpflicht der Betriebsinhaber elektrischer Anlagen. Bern.
- MÜLLER, C. (2016). Obligationenrecht - Allgemeine Bestimmungen (3. Aufl., Art. 1-183 OR). Zürich - Basel – Genf. (A. FURRER, A.K. SCHNYDER, Hrsg.).
- MünchK-WAGNER, G. (2013). Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch (6. Auflage, Band 5). München.
- OECHSLER, J. (2014). Die Haftung des Niederpannungsnetzbetreibers nach dem Produkthaftungsgesetz. NJW, 2080-2083.
- OFTINGER, K., STARK, E. W. (1991). Schweizerisches Haftpflichtrecht (4. Auflage, Besonderer Teil, Übrige Gefährdungshaftungen, Band II/3). Zürich.
- OĞUZ, F. (2011). Devlet ve Piyasa - Regülasyon Ekonomisine Giriş. Ankara.
- ÖZTAN, B. (1970). Medenî Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk. Ankara.
- PALANT/SPRAU, H. (2015). Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen (74. Auflage). München.
- POTT, W., FRIELING, G. (1992). Produkthaftungsgesetz Kommentar. Essen.
- PRESLMAYR, M. (1993). Handbuch des Produkthaftungsgesetzes. Wien.
- ROLLAND, W. (1990). Produkthaftungsrecht. Köln.
- SCHREIBER, K., SALMEN, D. (2017). Die allgemeine gesetzliche Haftung von Netzbetreiber und –eigentümer. RdE, 2/2017, 62-68.
- SCHULZE, O. (2000). Die Haftung der Versorgungsnetzbetreiber und deren Drittschädiger bei Schädigung von Netzkunden durch Verursachung von Störungen und Unterbrechungen der Elektrizitätsversorgung durch die Drittschädiger. ZNER, Heft 3, 194-199.
- SCHUMACHER, H. (2015). Handbuch der Kommunalhaftung (5. Auflage). Hürth.
- SCHWEERS, E. (2001). Vertragsbeziehungen und Haftung im novellierten Energiewirtschaftsrecht. Baden-Baden.

- SCHWIMANN, M., POSCH, W. (2005). ABGB Praxiskommentar (3. Auflage, Band 7). Wien.
- SEILER, H. (1999). Handbücher für die Anwaltspraxis (Band V, Schaden-Haftung-Versicherung). Basel- Genf-München. (T. GEISER, P. MÜNCH, Hrsg.).
- SHIVELY, B., FERRARE, J. (2010). Understanding Today's Electricity.
- TAMKE, M. (2014). Die Haftungsprivilegierung für Netzbetreiber bei Störungen der Anschlussnutzung– Eine Untersuchung unter Berücksichtigung der ökonomischen Analyse des Rechts. Berlin.
- TANDOĞAN, H. (1981). Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku. Ankara.
- TANDOĞAN, H. (1979). Hukuka Aykırılık Bağı. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 10 (1), 1-22 (Hukuka Aykırılık Bağı).
- TASCHNER, H.C., FRIETSCH, E. (1990). Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungsrichtlinie –Kommentar (2. Auflage). München.
- TAUPITZ, J. (1982). Haftung der Versorgungsunternehmen für Folgen einer Energieleiterunterbrechung. Betriebs-Berater, Heft 13, 769-776.
- THEOBALD, C. (2019). Energierecht (104. Ergänzungslieferung). München. (C. THEOBALD, J. KÜHLING, Hrsg.).
- TURAN, E. (2012). Elektrik Enerjisi Üretimi. Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını. Eskişehir. (S. DEMİR, Düzenleyen).
- TÜRKMEN, A. (2012). 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III). İÜHFİM, C. LXX, S. 2, 2012, 257-284.
- UYAROĞLU, Y. (2013). Elektrik Enerjisi İletimi ve Dağıtımını. Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını. Eskişehir. (S. DEMİR, Düzenleyen).
- ÜNAL, A., KALKAN, A. (2019). Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan Ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler. TAAD, Y. 11, S. 39, 45-82.
- ÜNLÜTEPE, M. (2016). Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III). İstanbul.
- VON STAUDINGER, J., OECHSLER, J. (2014). Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen (Buch 2 - Rech der Schuldverhältnisse, §§ 826- 829, ProdHaftG). Berlin.
- WEBER, R.H., KRATZ, B., (2005). Elektrizitätswirtschaftsrecht. Bern.
- WELSER, R., RABL, C. (2004). Produkthaftungsgesetz Kommentar. Wien.
- WUSSOW, W. (2014). Unfallhaftpflichtrecht – Gesamtdarstellung (16. Auflage). Köln.
- YAVUZ, M. (2011). Elektrik Tedarik Sözleşmeleri: Özellikle İkili Anlaşma. İstanbul.
- YÜCEL, Ö. (2014). Türk Borçlar Kanununa Göre Genel Tehlike Sorumluluğu. Ankara.